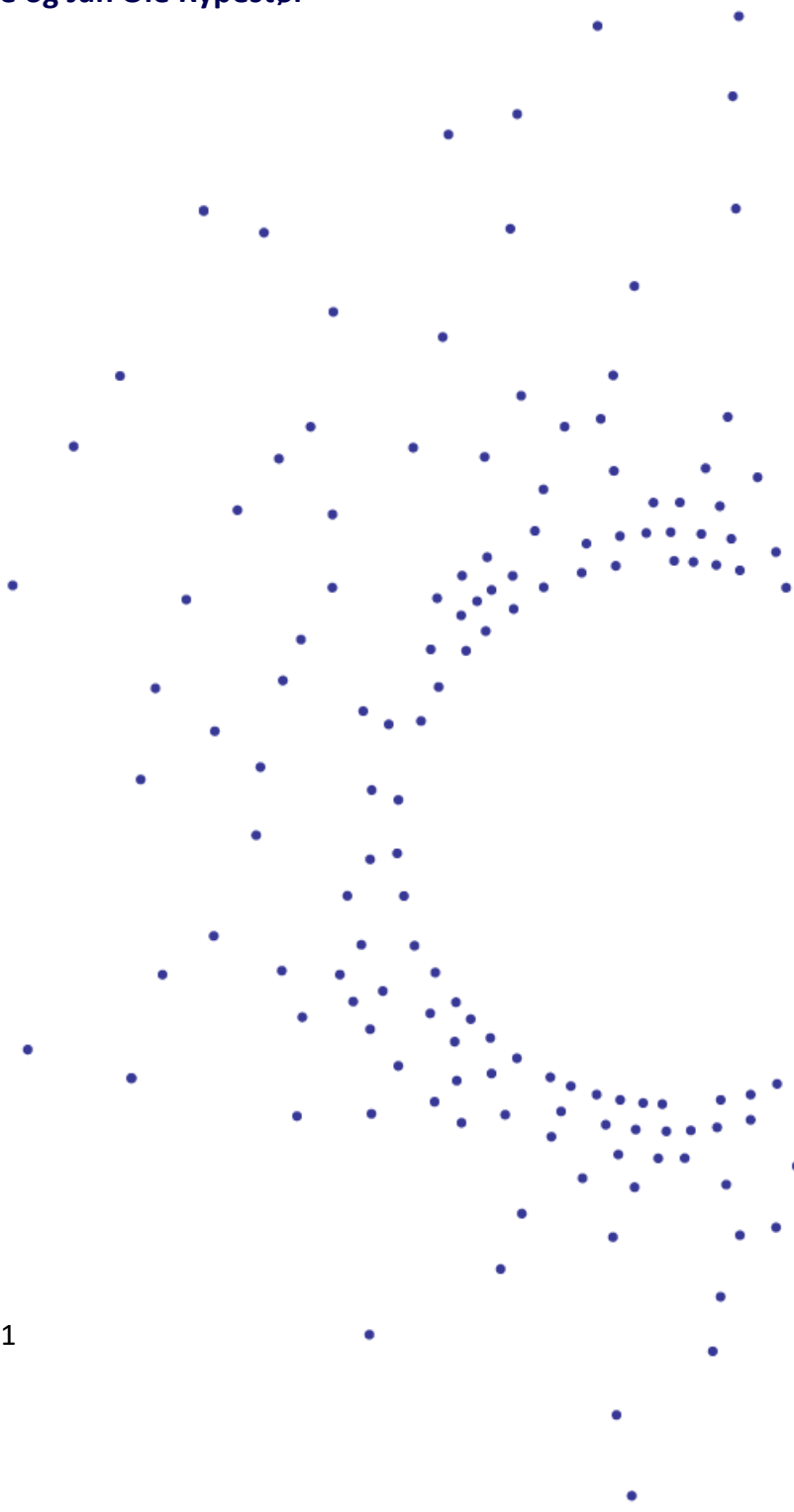

Barometer Nord

Forventningsbarometer for Nord Norge

May-Britt Ellingsen, Martin Sollund Krane og Jan Ole Rypestøl

Prosjekttittel: Barometer Nord
Prosjektnummer: 101591
Institusjon: NORCE Norwegian Research Centre
Oppdragsgiver(e): Sparebank1 Nord Norge
Gradering: Åpen
Rapportnr.: 11-2019
ISBN: 978-82-8408-023-9

Antall sider: 47
Publiseringsmnd.: Juni 2019

Disclaimer – ansvarsavgrensning

Denne rapporten er utformet av forskere fra NORCE på oppdrag for Sparebank1 Nord Norge. Rapportens innhold, inkludert vurderinger og anbefalinger er gjort av forfatterne alene og er deres ansvar. Spørsmål knyttet til prosjektrapportens innhold skal rettes til forfatterne.

Forord

Vi takker Sparebank1 Nord Norge for et interessant oppdrag og fin dialog underveis. Vi takker også nordnorske ledere i privat og offentlig sektor for at de velvillig har delt av sin tid og sine vurderinger. Den foreliggende rapporten gir et bilde av deres vurderinger av virksomhetens utvikling de siste 3 månedene og deres forventninger de neste 12 månedene. Vi har også innhentet tilsvarende vurderinger fra ledere i offentlig sektor da dette er å regne som hjørnesteinsvirksomheter på en del steder i vår landsdel.

Tromsø, 01.06.2019

*May-Britt Ellingsen,
Prosjektleder
Forskningsleder Regional Utvikling, avd. Samfunn*

Innhold

Forord	3
Sammendrag	5
1. Innledning – Om bedriftsbarometeret	6
2. Bedriftsbarometeret	7
3. Barometer for offentlig sektor	22
4. Metode og datagrunnlag	31
5. Spesialtema 1 – Bærekraft	33
6. Spesialtema 2 – Brexit	45

Sammendrag

Hovedtrenden er bedriftene optimistiske på landsdelens vegne, men mer avventende i forhold til egen bransje. Man forventer dempet prisvekst og positiv lønnsomhetsutvikling. Nordnorske bedrifter legger halvparten av investeringsbeløpet igjen i landsdelen, de forventer noe sysselsettingsvekst, men finner det utfordrende å skaffe kvalifisert arbeidskraft.

For offentlig sektor er driftsresultatet omtrent som forventet, og man venter noe økning i inntekter og driftsutgifter. Det forventes økt investeringsnivå i landsdelen, og stabil sysselsetting. Det er noe krevende å få tak i kvalifisert arbeidskraft.

Bærekraft og miljø er svært viktig for landsdelens ledere, brexit vurderes som uviktig.

1. Innledning – Om bedriftsbarometeret

Denne rundens bedriftsbarometer er beregnet utfra 351 datapunkter hvorav 40 punkter fremkommer fra strukturerte intervju med bedriftsledere mens 311 punkter er fremskaffet via surveydata. Barometerverdiene fremkommer gjennom en vektning av surveydata og intervjudata hvor verdiene vektlegges like mye.

Barometer Nord er et forventningsbarometer. I denne typen barometre finnes det av naturlige årsaker mye usikkerhet. Den største usikkerheten finner vi i anslagene hos respondenter og intervjuobjekter som, på bakgrunn av mer eller mindre sviktende grunnlag, skal anta om fremtiden. Fra Storm P. har vi lært at den slags er utfordrende. I tillegg har undersøkelsesmetoden sine egne validitetsutfordringer knyttet til spørsmålsstilling og tolkning, samt reliabilitetsutfordringer knyttet til databehandling, koding og tolkning.

NORCE mener at forventningsbarometerets styrke er datatriangulering hvor funnene i de kvantitative dataene speiles i de kvalitative, – og motsatt. NORCE mener at triangulering av surveydata og intervjudata bidrar til å redusere usikkerheten i databehandling og tolkning, og derfor at barometeret er en god indikator på hva respondenter og intervjuobjekter mente på det aktuelle tidspunktet da dataene ble samlet inn.

Til slutt nevnes at enkelte barometerverdier oppgis som diffusjonsindekser. En diffusjonsindeks genereres ved å beregne andelen av alle som har svart positivt pluss halvparten av de som har svart nøytralt. En diffusjonsindeks på 50 indikerer dermed at det er like mange positive som negative svar, mens en verdi over 50 viser at det er flere som er positive enn de som er negative. Motsatt for verdier under 50. (eks: 100 positive 50 nøytrale og 50 negative gir en verdi på $((100+25)/200) * 100 = 62,5$. Diffusjonsindekser er en vanlig måte å uttrykke forhold mellom positive, nøytral og negative verdier og brukes i nasjonalregnskapet og statistisk sentralbyrå. For enkelthetsskyld har vi også oppgitt i prosent hvor mange som uttrykte positivitet og hvor mange som uttrykte negativitet i sine svar der hvor diffusjonsindekser er benyttet. For øvrige spørsmål knyttet til metode, se rapportens metodedel. Denne rundens bedrifter representerer i sum omkring 9500 ansatte i 2017 og en omsetning på 25 MRD NOK i 2017.

Vi vil også gjøre oppmerksom på at datainnsamlingen til dette barometeret ble tatt i mars til mai, og undersøkelsen ble avsluttet før alge-oppløstringen Nordland. Det er å anta at barometerverdiene fra oppdrettsnæringen ville hatt andre verdier i dag enn det hadde for få uker siden. Dette stadfester for så vidt også utfordringen med å drive næringsvirksomhet. Eksogene sjokk kan forårsake store omrokninger på få dager. Et eksempel på det samme er fallet i oljepris på høsten 2014. Dette har i ettertid ført til omstrukturering av en hel næring.

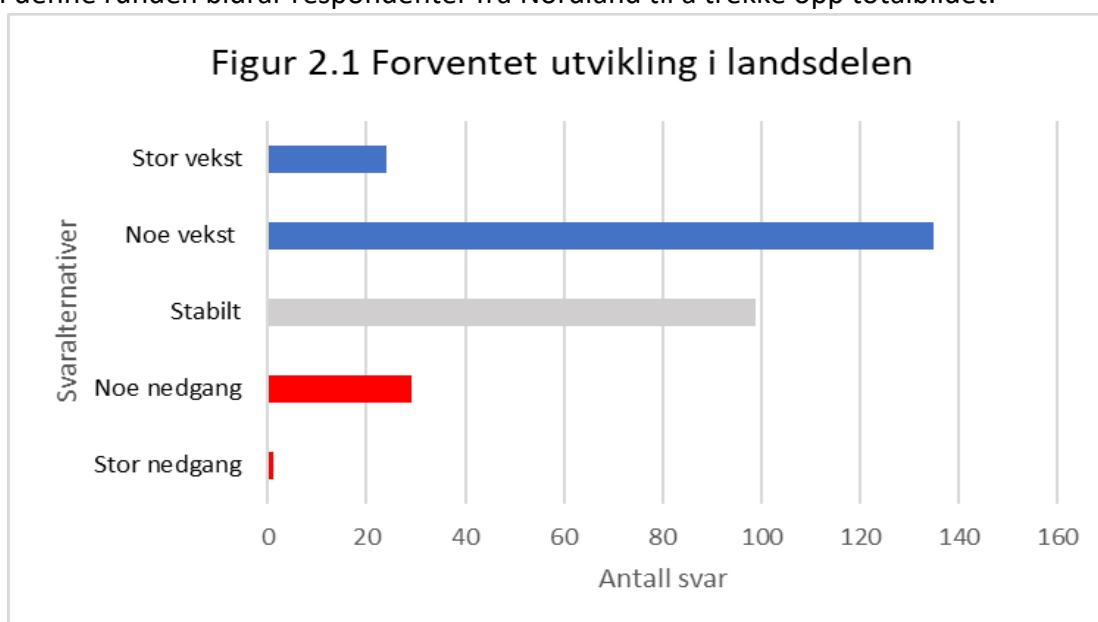
2. Bedriftsbarometeret

2.1. Optimisme på landsdelens vegne

Diffusjonsindeks: **72,5**

Bedriftene i undersøkelsen svarer gjennomgående at de er optimistiske med tanke på den økonomiske utviklingen i landsdelens fremover. Respondentene og intervjuobjektene trekker spesielt frem turistnæringen, fiskeri og havbruksnæringene som drivere for den antatte veksten, mens store offentlige utbygginger innen infrastruktur i deler av regionen samt en voksende oljeindustri støtter opp om optimismen. Rundens intervjuobjekter antyder at nybygging i distriktene øker, nedlagt industri vekkes til liv og flere spennende nyetableringer er på gang innen så vel havbruk som øvrig eksportindustri.

I denne runden bidrar respondenter fra Nordland til å trekke opp totalbildet.

I sum oppgir 55 prosent at de venter økonomisk vekst i landsdelen fremover. Kun 10 prosent ventet økonomisk nedgang.

Spørsmål:

Hvilke forventninger har du til den økonomiske utviklingen i landsdelen (Nordland, Troms og Finnmark samlet) de kommende 12 månedene?

Når man igjen bygger boliger i distriktene er det et tegn på vekst og optimisme.

Produksjonsbedrift i Finnmark

Fylket vårt er sterkt på industri og oppdrett og det er god fart i begge deler.

Produksjonsbedrift i Nordland

Det investeres mye og vi antar derfor at landsdelen vil få en vekst på 1–2 prosent.

Varehandelsbedrift i Nordland

Det er ikke full hallelujastemming men mer avmålt og begrenset optimisme.

Overnattingsbedrift i Troms

Mitt inntrykk er at det er optimisme i landsdelen og at vi tror på fortsatt vekst. Havbruksnæringen og turisme er aktivitetsdriverne i dag.

Bygg og anleggs-bedrift i Troms

Jeg har flere bedrifter fra før og planlegger ytterligere en til. Vi investerer i så fall omkring 30 millioner i nye arbeidsplasser.

Bedriftseier fra Finnmark

2.2. Mer dempet optimisme på bransjens vegne

Diffusjonsindeks: **62,2**

I undersøkelsen finner vi at optimismen omkring fremtiden er mer dempet når vi stiller spørsmål omkring forventninger for egen bransje. Optimismen er størst innenfor fiskerinæringen mens varehandlesbedriftene bidrar til å trekke ned optimismen. Øvrige næringer er moderat optimistiske på egen bransjes vegne i tiden som kommer. Bedriftene innen overnatting og turisme peker på et stort uforløst potensial i Asia vil kunne gi god vekst fremover og fremhever at lav kronekurs bidrar til å stimulere all turist-relatert aktivitet. Denne positive analysen nyanseres imidlertid av mer perifert lokaliserte representanter for næringen. Videre bidrar også den pågående digitaliseringsbølgen til økt aktivitet, og da spesielt innenfor næringsrettet tjenesteyting. Bedriften trenger digital kunnskap og kompetanse og etterspørselen etter denne typen tjenester er i sterk vekst. Innenfor bygg og anlegg registrerer vi noe lavere optimisme i Finnmark og Troms, mens bygg og anleggsbedriftene i Nordland bidrar til å trekke opp det samlede bildet.

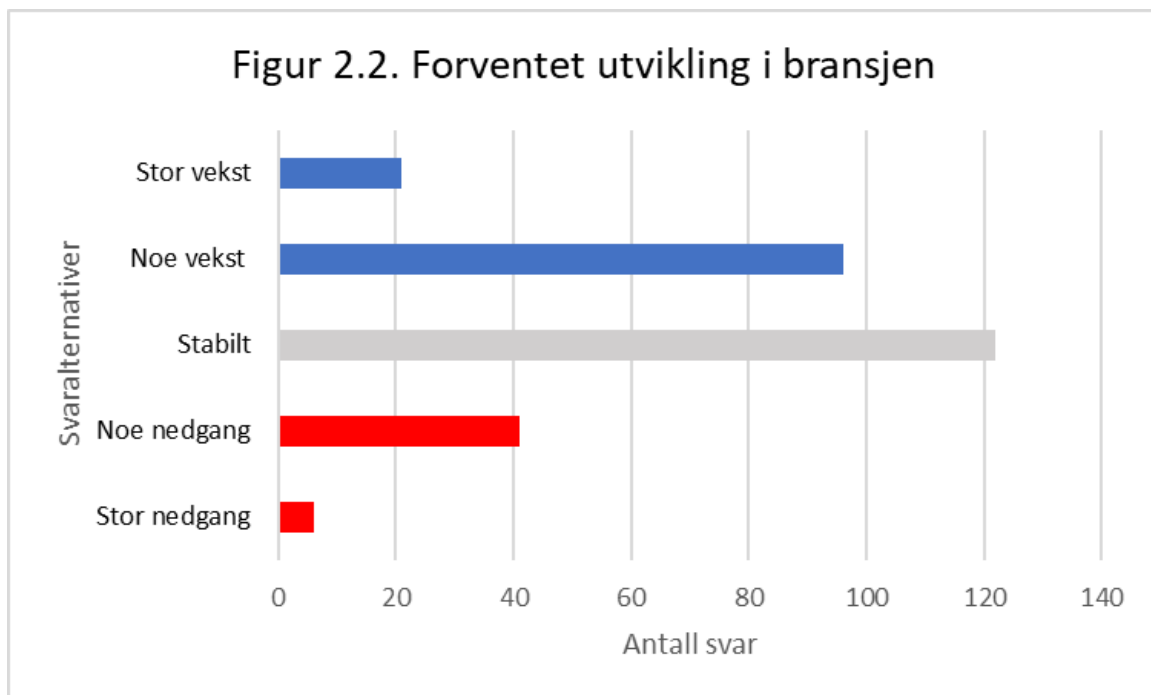
Totalt sett opplyser 41 prosent at de venter økonomisk vekst i bransjen de kommende 12 månedene, mens 16 prosent av de spurte at de venter tilbakegang.

Vi nyter godt av at Nord Norge er blitt «hott».

Leder for en opplevelsesbedrift i Finnmark

Vi har hatt bonansa innenfor anleggsbransjen helt nord. Dette er nok over og vi må forvente noe nedgang i bransjen.

Adm. Dir. for bygg og anleggsvirksomhet

Spørsmål:

Hvilke forventninger har du til din bransjes økonomiske utvikling de kommende 12 månedene?

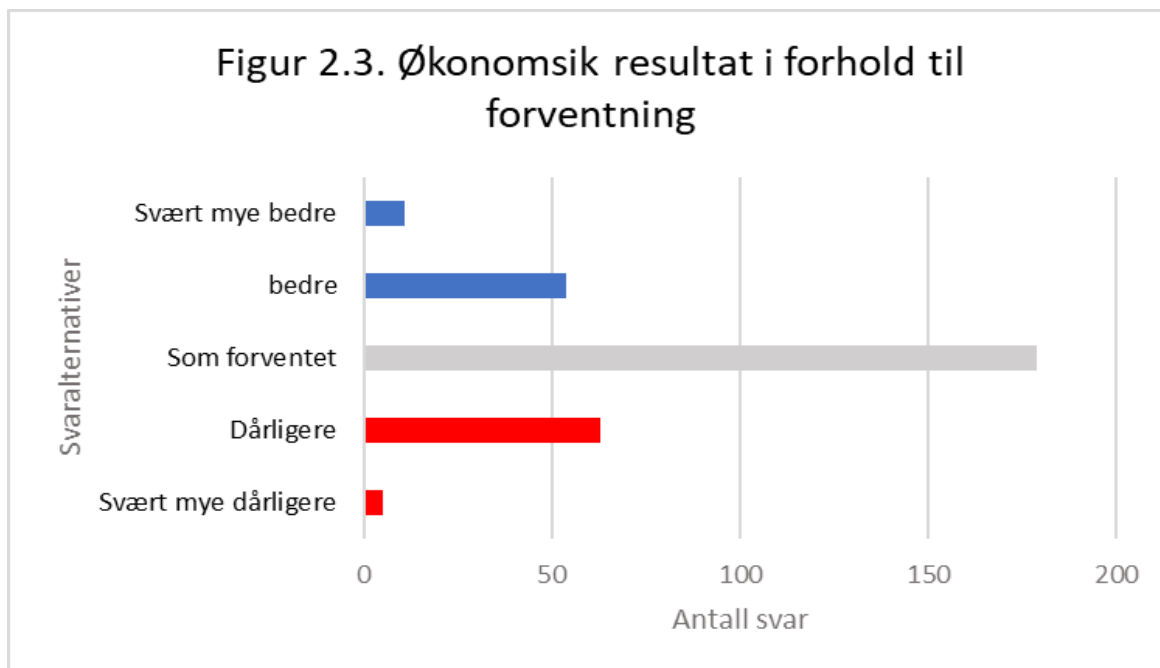
2.3. Bedriftene leverer som forventet

Diffusjonsindeks: **49,5**

Bedriftene i undersøkelsen svarer i snitt at den økonomiske utviklingen har gått som forventet de siste tre månedene. Tallene indikerer at regionens næringsliv i stor grad har evnet å lese det fremtidsbildet som ble tegnet for en tid siden.

Det er ingen geografisk forskjell i tallmaterialet men vi ser antydninger til at bedrifter som driver innenfor turisme, opplevelse og oppdrett er mer fornøyd med eget resultat enn gjennomsnittet, mens bedrifter innenfor fiskeindustrien samt bygg og anlegg tenderer til å være mer negative enn gjennomsnittet.

I sum oppgir omkring 21 prosent at de har levert over forventning mens 22 prosent oppgir at de har levert lavere enn forventet.

Spørsmål:

Hvordan har det økonomiske resultatet i din bedrift utviklet seg de siste tre månedene?

Det har vært en fantastisk vintersesong med «all time high» i februar måned. Det er økningen av utenlandske turister som driver omsetningen opp.
Hotellkjede i Troms

Det går ikke spesielt bra for tiden. Vi har en sterk økning i råvareprisene og får ikke solgt fisken. Bransjen preges av usikkerhet og vi har levert under hva vi selv forventet.
Produsent av salt- og tørrfisk

Vi har lavere aktivitet enn forventet. Dette skyldes i første omgang færre offentlige oppdrag enn hva vi hadde budsjettert med i denne perioden.
Bygg og anleggsbedrift

Vi har en enorm etterspørsel, kraftig vekst og god avkastning.
Lakseoppdretter

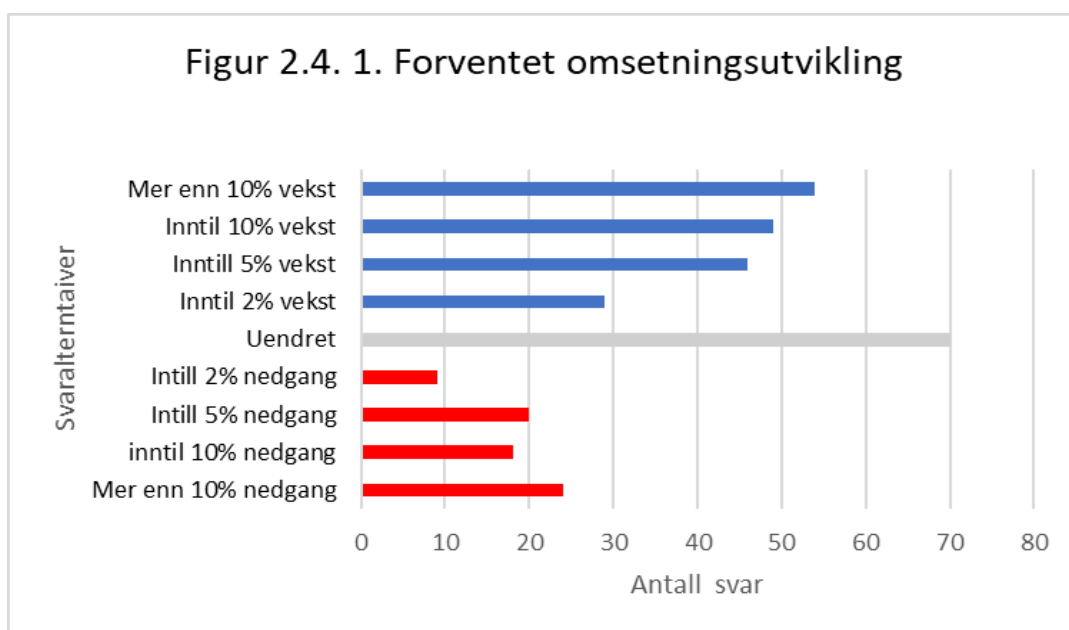
Omsetningsveksten drives av økt etterspørsel etter digitalisering.
Tjenesteyter fra Nordland

2.4. Vekstanslag for de kommende 12 måneder

2.4.1. Forventet endring i omsetning

Samlet vekstanslag: **2,4 prosent**

Samlet sett venter bedriftene i undersøkelsen en omsetningsvekst på omkring 2,4 prosent de kommende 12 månedene. Anslaget er høyest for bedrifter lokalisert i Nordland mens bedriftene i Troms og Finnmark demper samlet vekst. Dersom vi ser på næringsfordelingen i svarene, så forventer bedriftene innenfor fiskeri, industri og tjenesteyting den høyeste veksten mens varehandel og bygg og anlegg demper samlet anslag. Datamaterialet indikerer ingen forskjeller i vekstanslaget mellom små og større bedrifter. I sum omsatte denne rundens bedrifter for omkring 25 MRD kroner i 2017.

Spørsmål:

Hva er dine forventninger for utviklingen i din bedrift for de kommende 12 månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående 12 månedene) – Omsetning

Ting kan tyde på at vintersesongen er i ferd med å utvides i begge ender. Vekst i skuldervesongen gjør at omsetningen øker. Slik det ser ut nå så tror vi på fortsatt vekst.

Overnattingsvirksomhet i Troms

Automatisering og digitalisering er driveren for vekst i vårt fagfelt.

Næringsrettet tjenesteyter i Nordland

Det blir antydnet at det blir et godt år og at etterspørselen skal opp.

Bygg og anleggsbedrift i Nordland

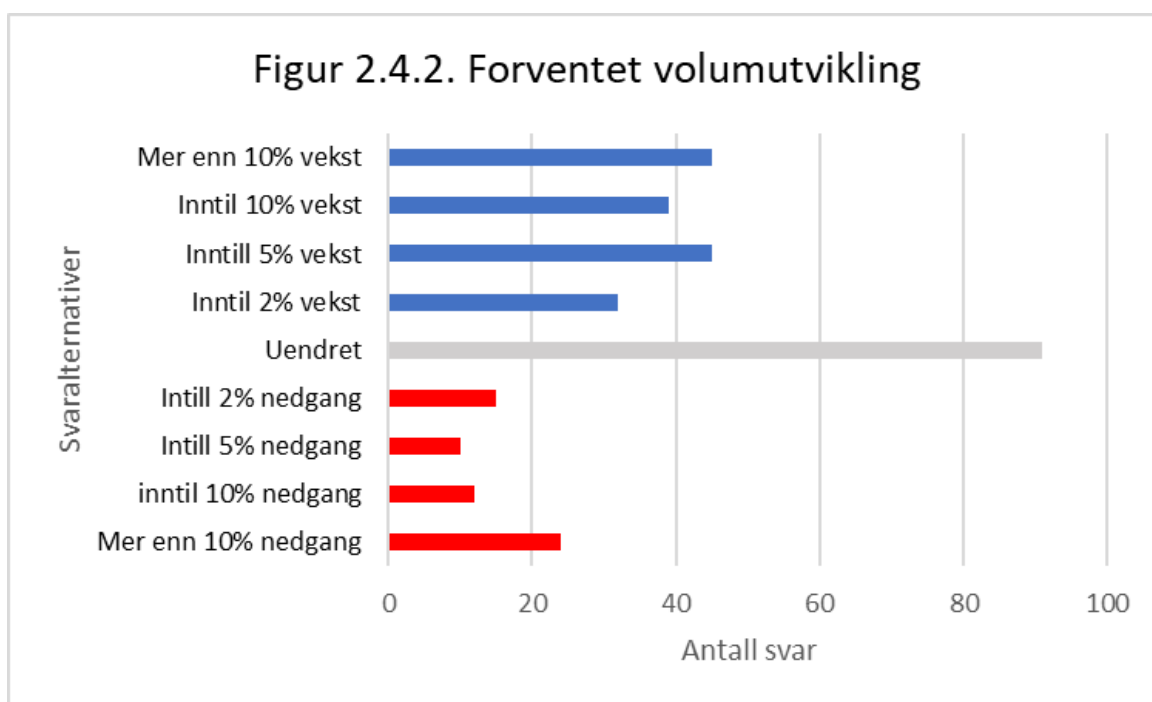
Vi tror det blir pause i store prosjekter på over 500 millioner og det vil gi noe nedgang i vår region de kommende årene.

Bygg og anleggsbedrift i Troms

2.4.2. Forventet endring i volum

Samlet vekstanslag: **1,7prosent**

I sum melder bedriftene en forventet volumvekst på 1,7 prosent kommende 12 måneder. Volumveksten gir uttrykk for bedriftenes endring i produksjons- eller salgsvolum, og vekstanslaget følger mønsteret som ble skissert over. Høyest forventet vekst finner vi innenfor fiskeri, industri og tjenesteyting, og det mest optimistiske fylket er Nordland.

Spørsmål:

Hva er dine forventninger for utviklingen i din bedrift for de kommende 12 månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående 12 månedene) – Volum

Vi antar en volumvekst på omkring 2 prosent de kommende 12 månedene. Vi vil øke litt samlet sett, men ikke mye.

Næringsmiddelprodusent fra Troms

Vi gjør det vi kan for å øke omsetningen og har tro på omkring 2–5 prosent vekst i aktivitet.

Tjenesteyter i Troms

Vi har 60–70 prosent av virksomheten vår mot offentlige bygg og vi merker en nedgang her i Troms. Nye hotell-prosjekter i Tromsø vil derimot gi økt aktivitet fremover.

Bygg og anleggsbedrift fra Troms

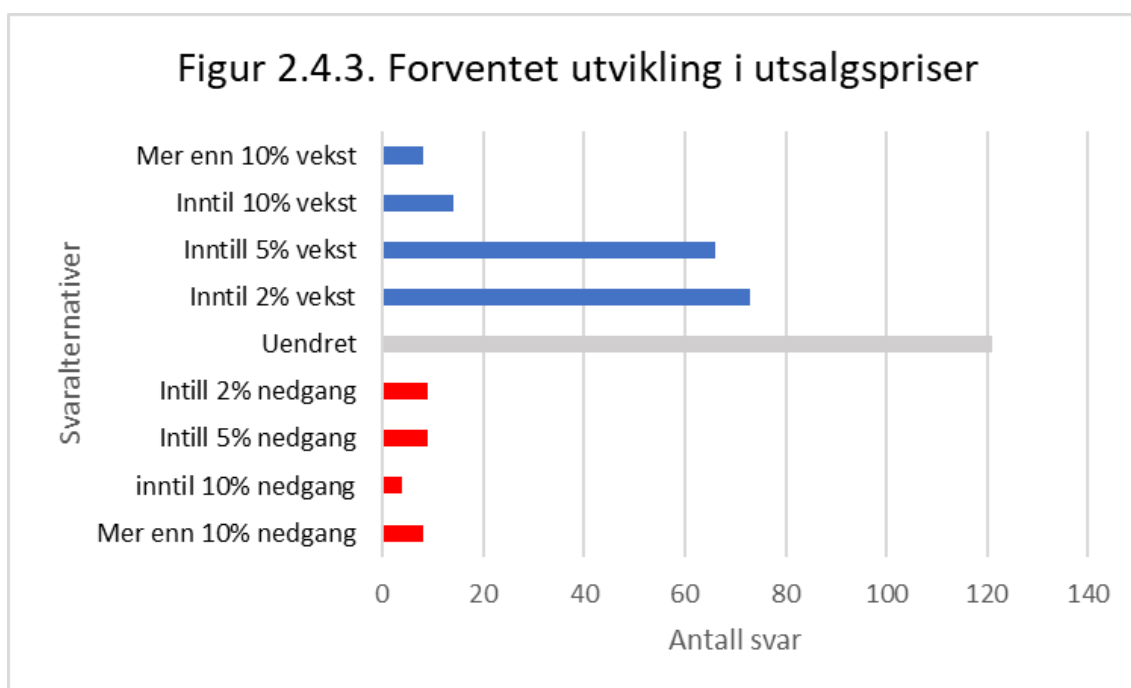
Vi ser en omstrukturering mot større aktivitet i skuldervesongene. Utenlandske turister kommer tidligere og drar senere. Vi venter at dette vil gi en volumvekst på 2–4 prosent de neste 12 mnd.

2.4.3. Forventet endring i utsalgspris

Forventet vekstanslag: **1,1 prosent**

Bedriftene oppgir i sum en forventet prisvekst de kommende 12 månedene på 1,1 prosent. Høyest forventet prisvekst finner vi denne runden innenfor industrisegmentet og innenfor tjenesteyting. Innenfor eksportrettet industri stimuleres konkurransekraften av en langvarig svak kronekurs mens hjemmemarkedsprodusentene melder at økte priser i stor grad er kostnadsdrevet. Lavest forventet prisvekst finner vi denne runden innenfor varehandel og innenfor oppdrett. Varehandelsbedriftene melder at hard konkurranse demper prisveksten mens oppdrettsbedriftene melder at prisnivået er såpass høyt at man i dag ikke venter en ytterligere stigning men heller en reduksjon på noe sikt.

Forventningene om økte priser er høyest i Nordland hvor høy aktivitet gir rom for forsiktig prisjustering, mens utsiktene til prisvekst i Troms og Finnmark oppgis å være marginale. Til sist viser makrobildet at de mindre bedriftene venter noe høyere prisvekst enn de større.

Spørsmål:

Hva er dine forventninger for utviklingen i din bedrift for de kommende 12 månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående 12 månedene) – Utsalgspris

Utsalgsprisen vår er for en stor del kostandsdrevet og vi venter vekst de kommende 12 månedene. Veksten er indirekte drevet av valuta fordi våre leverandører er valuta-sensitive.

Trevareprodusent i Nordland

Vi håper å kunne øke prisene med omkring 3,5 prosent de kommende 12 månedene.

Varehandelsbedrift

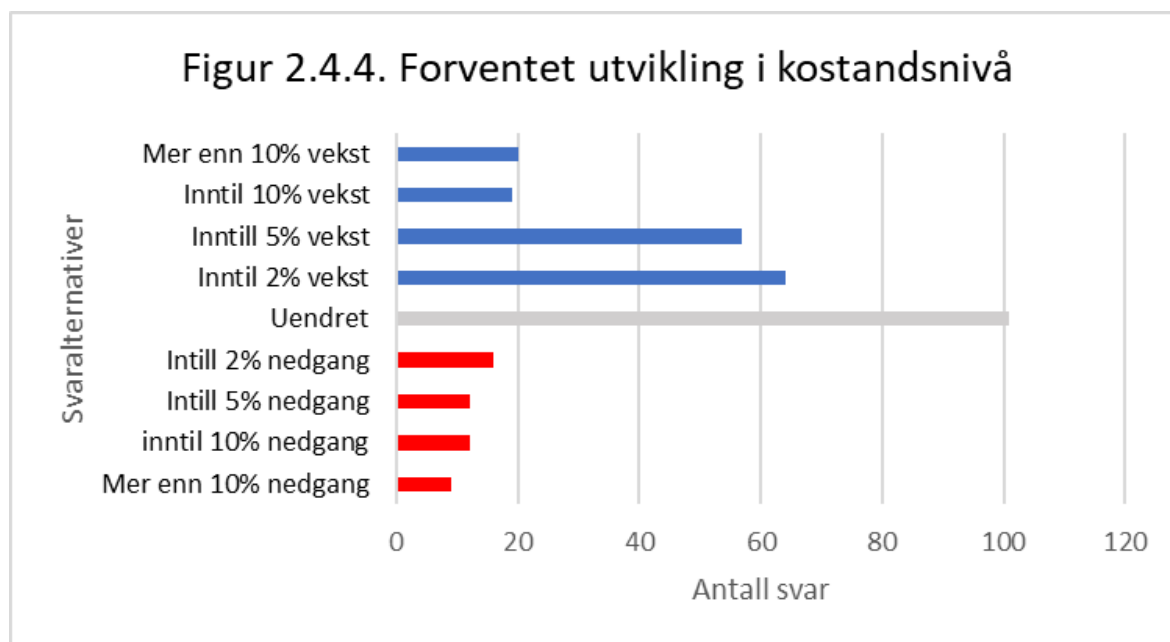
Vi venter stabile priser på kort sikt men prisene er såpass høye at vi må forvente prisfall på noe sikt.

Oppdrettsselskap

2.4.4. Forventet kostnadsutvikling

Samlet vekstanslag: **0,8 prosent**

Samlet vekstanslag for kostnadsutviklingen de kommende 12 månedene er på 0,8 prosent. Anslaget er høyest innenfor fiskeri og tjenesteytende næringer, mens det laveste anslaget gis av varehandelen. Geografisk fordeling følger samme bildet som i tidligere analyser med Nordland som fylket som forventer høyest kostnadsvekst. Lavest anslått vekst finner vi denne runden i Finnmark. Det er ingen forskjell i anslått kostnadsutvikling mellom mindre og større foretak.

Spørsmål:

Hva er dine forventninger for utviklingen i din bedrift for de kommende 12 månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående 12 månedene) – Samlet kostnadsnivå

Kostnadene skal holdes stabile. Vi jobber kontinuerlig for å holde kostandene så lave som mulig og kjører jevnlig kostnadsreducerende programmer.

Industribedrift i Finnmark

Våre budsjetter tar høyde for en kostnadsvekst på omkring 3–4 prosent.

Restauranteier i Troms

Vi venter en kostnadsutvikling som er i tråd med KPI.

Trevareprodusent

Vi venter at kostandene vil øke med 2–5 prosent. Lønnsveksten alene vil utgjøre 3–4 prosent men vi vet også at strømprisene vil øke.

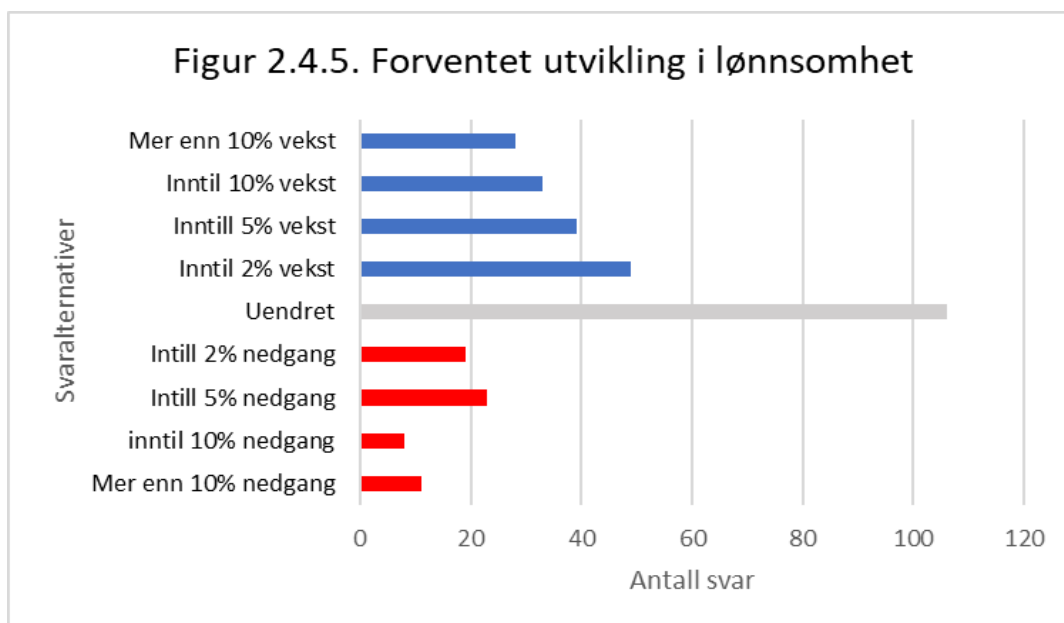
Hotelleier i Troms

2.4.5. Forventet lønnsomhetsutvikling

Forventet vekstanslag: **2,3 prosent**

Konsekvensen av de tidligere presenterte bedriftsparametere indikerer at bedriftene i Nord Norge venter å bedre sin lønnsomhet de kommende 12 månedene. Med en forventet volumvekst og en forventning om at prisveksten vil overgå kostnadsveksten, antar denne rundens bedrifter en bedret lønnsomhet på 2,3 prosent de kommende 12 månedene.

Sjømatnæringene og småindustribedrifter er de segmentene som venter høyest vekst, mens varehandelsbedriftene venter stabil lønnsomhet. Det er å bemerke at ingen næringer venter marginfall de kommende 12 månedene. Videre finner vi også at samlet lønnsomhetsanslag er høyere for intervjubedriftene enn for surveybedriftene. Dersom man antar at fortrolige samtaler hvor intervjuobjektet blir utfordret på bedriftsøkonomiske sammenhenger gir et mer korrekt bilde av virkeligheten enn surveydataene, så er da anslaget om 2,3 prosent vekst å anse som noe konservativt.

Spørsmål:

Med Hva er dine forventninger for utviklingen i din bedrift for de kommende 12 månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående 12 månedene) – Lønnsomhet

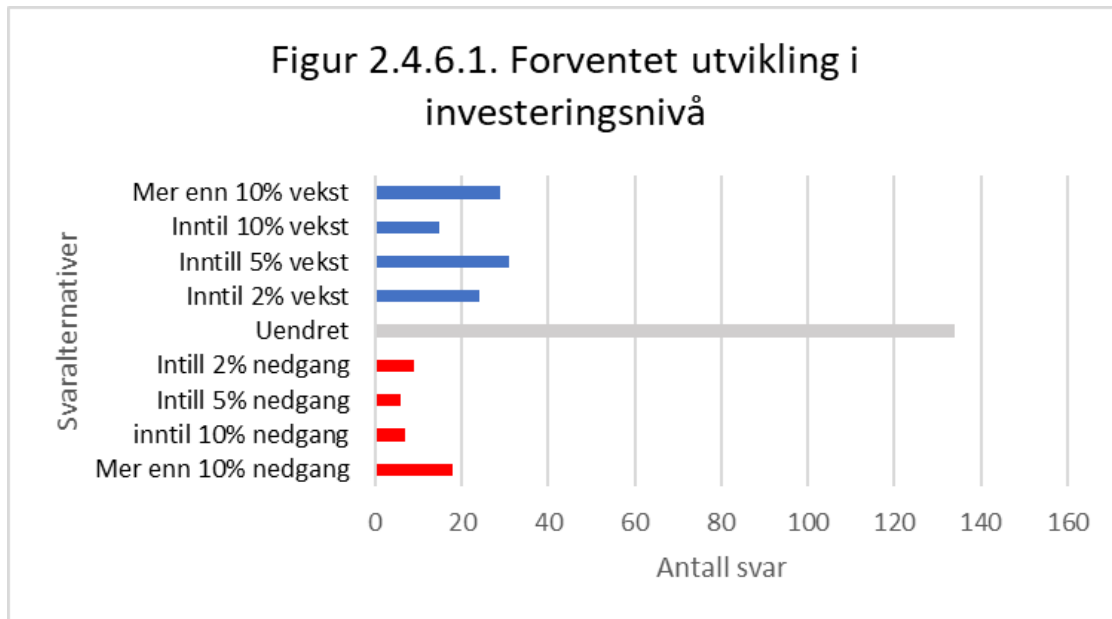
<p><i>Vi jobber aktivt med å rasjonalisere og håper dette skal gi utslag på lønnsomheten. Lønnsomheten er altfor lav slik den er i dag.</i> Bygg og anleggsbedrift i Nordland</p>	<p>Det er superprofitt på oppdrettssiden som følge av gode priser. Vi forventer et forsiktig fall i lønnsomheten som følge av noe økte kostnader. Sjømatprodusent</p>
<p><i>I vårt tilfelle vil profitten bli redusert i år. Ikke fordi omsetningen faller eller fordi kostnadene øker, men fordi produktmiksen endres. Vi selger mer av det vi tjener lite på og mindre av det vi tjener mest på.</i> Næringsmiddelprodusent</p>	

2.4.6 Investeringene øker i 2019

Forventet vekstanslag: **1,1**

Rundens respondenter oppgir at de venter å øke samlede investeringer med omkring 1,1 prosent de kommende 12 månedene målt mot de 12 foregående månedene. Anslått investeringsvekst er denne runden høyest innenfor tjenesteytende næringer og innen fiskeri, mens bygg og anlegg venter uforandret investeringsnivå fremover. Varehandel melder i sum at de venter fall i investeringsnivå kommende 12 måneders periode.

Geografisk finner vi det høyeste investeringsforventningene i Nordland mens den laveste forventede investeringsveksten rapporteres av bedrifter i Finnmark.

Spørsmål:

Hva er dine forventninger for utviklingen i din bedrift for de kommende 12 månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående 12 månedene) – Investeringsnivå

Vi investerer for betydelig beløp og investeringsplanene er lagt for 2019 og 2020. Usikkerhet omkring den mulige særbeskatningen for havbruksnæringen er imidlertid noe forstyrrende og vi har derfor satt investeringstakten noe på vent.
Sjømatprodusent

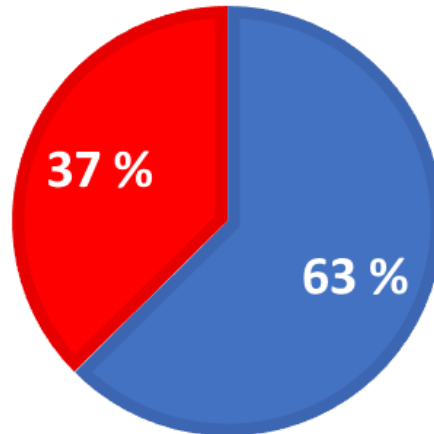
Investeringsbeløpet de kommende 12 månedene er på ca 120 millioner. Dette er langt mer enn fjoråret og skyldes en strategisk beslutning om utvidet produksjon.
Industribedrift i Nordland

Vår bedrift øker investeringene betydelig de kommende 12 månedene. Dette sier mye om våre forventninger til markedet på noe lenger sikt. Vi investerer for å posisjonere oss og for derved å ta en fremtidig forventet vekst.
Sjømatprodusent

I sum oppgir bedriftene i undersøkelsen at omkring 60 prosent av det totale investeringsbeløpet blir liggende igjen i landsdelen. Flere av intervjubedriftene oppgir at de har et bevisst forhold til dette, og at oppdrag går til lokale virksomheter dersom dette er mulig og forsvarlig. Geografisk nærhet skaper trygghet og bedre forutsetninger for dialog, noe som igjen reduserer risikoen. Flere bedrifter oppgir likevel at størstedelen av investeringene må gå ut av regionen fordi regionen mangler leverandører eller nødvendig kompetanse. Spesielt gjelder dette større innkjøp til industrien.

FIGUR 2.4.6.2. ANDEL AV INVESTERINGER

■ Til landsdelen ■ Utenom landsdelen

Spørsmål:

Hvor stor prosentandel av investerings-beløpet tror du kommer til å tilfalle leverandører fra landsdelen (Nordland, Troms, Finnmark)?

Vi investerer omkring 2,5 millioner i året og 100 prosent av investeringsbeløpet går til lokale tilbydere.

Produsent av tørrfisk og klippfisk

Årlige investeringer ligger på omkring 1 MRD NOK og vi anslår at vi legger igjen et sted mellom 70 og 80 prosent lokalt.

Matfiskprodusent

Dessverre er det en ganske liten andel som tilfaller landsdelen. Dette er fordi det ikke finnes produsenter av slikt utstyr i landsdelen.

Næringsmiddelprodusent

Det ville være rimeligere å bruke leverandører fra Baltikum, men vi velger å bruke lokale firma. Det gir garantier og kvalitet.

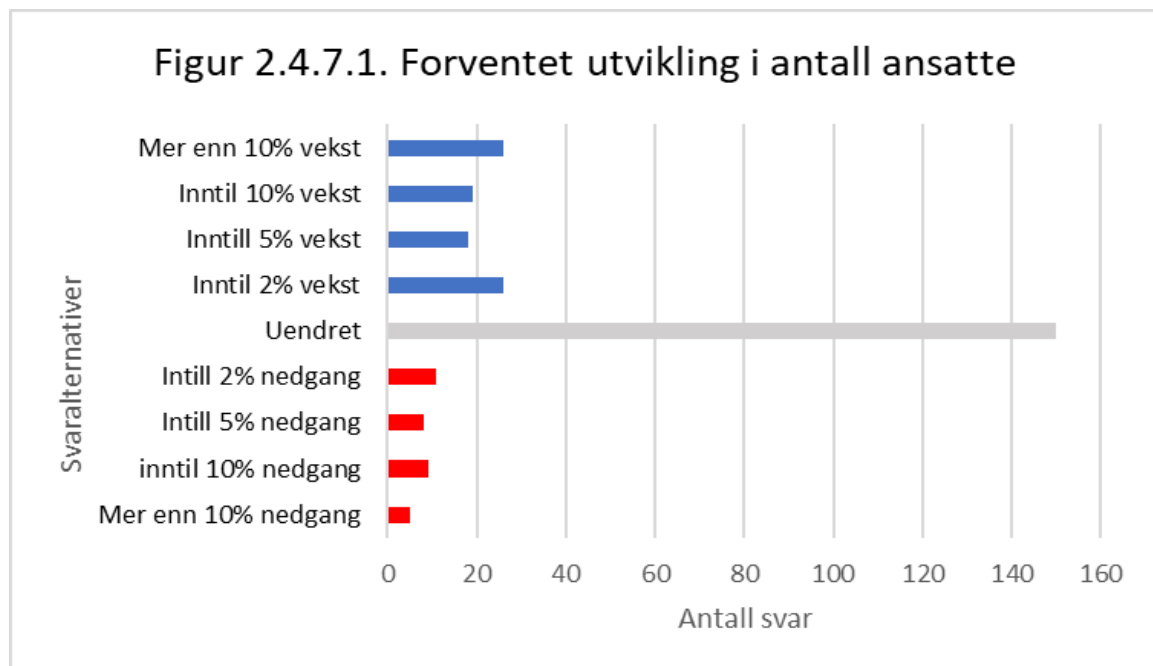
Tjenesteyter fra Finnmark

2.4.7. Forventet sysselsettingsvekst

Forventet vekstanslag: **1,39 prosent**

Denne rundens bedrifter planlegger å møte størstedelen av den ventede volumveksten på 1,7 prosent, med økt sysselsetting. I sum oppgir virksomhetene at de venter å øke bemanningen med omkring 1,4 prosent de kommende 12 månedene.

Forventet sysselsettingsvekst følger samme trend som vi så innenfor aktivitetskapitlet, hvor den største veksten ventes innen fiskerinæringen, industri og tjenesteyting, mens bygg- og anlegg samt varehandel demper samlet vekst. Varehandelen ligger aller lavest og forventer stabil sysselsetting de kommende 12 måneder. Geografisk ventes den største sysselsettingsveksten i Nordland (ca 2 prosent) mens bedriftene lokalisert i Finnmark venter tilnærmet stabil sysselsetting.

Spørsmål:

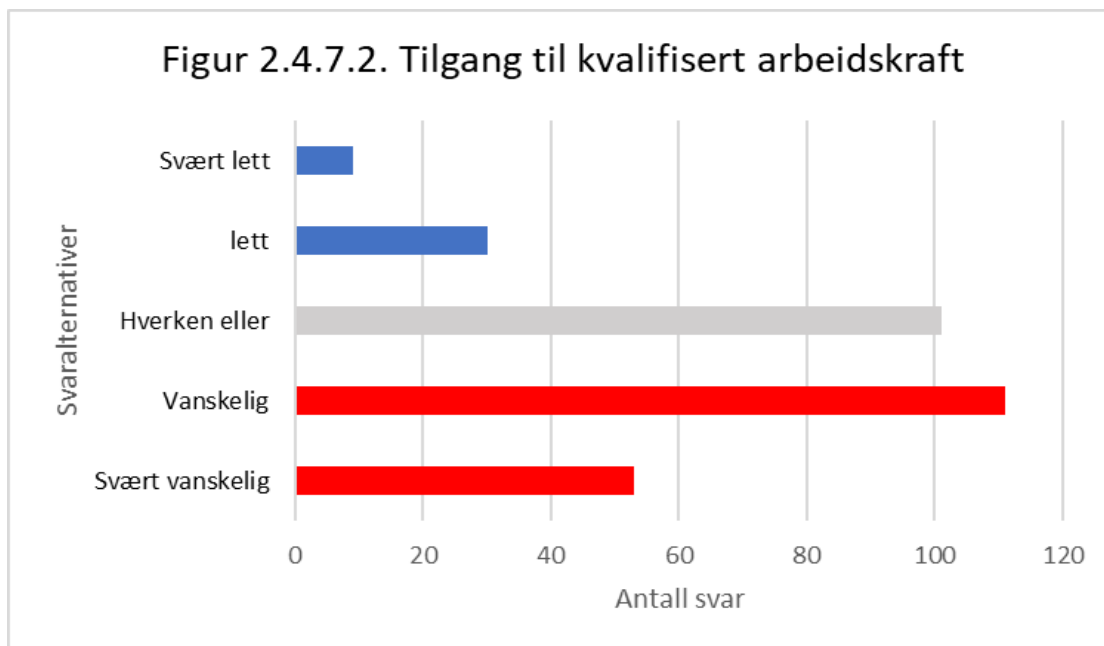
Hva er dine forventninger for utviklingen i din bedrift for de kommende 12 månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående 12 månedene) – Antall ansatte

Utfordrende å skaffe kvalifisert arbeidskraft

Et av spørsmålene i undersøkelsen adresserer tilgangen til relevant kompetanse hvor bedriftene blir spurt hvordan de opplever tilgangen på arbeidskraft. I sum svarer 54 prosent av bedriftene at dette oppleves som «vanskelig» eller «svært vanskelig» mens bare 13 prosent oppgir at tilgangen på arbeidskraft er «lett» eller «svært lett».

Intervjuene bidrar til å kaste mer lys over tallene og bildet er relativt variert mellom ulike bransjer og geografier. Vi finner, i tråd med hva man kan forvente, at bedrifter lokalisert i rurale områder har høyere utfordringer med å finne kvalifisert arbeidskraft enn bedrifter i geografier med mer urbane trekk. Videre finner vi at virksomheter som har behov for spesialkompetanse sliter mer enn bedrifter som ansetter ufaglært arbeidskraft.

Spørsmål: Hvor vanskelig er det for din bedrift å få tak i kvalifisert arbeidskraft?

Spørsmål: Hvor vanskelig er det for din bedrift å få tak i kvalifisert arbeidskraft?

I sum oppgir bedriftene at tilgangen på arbeidskraft oppleves som en utfordring, men at dette likevel i veldig liten grad demper aktivitetsnivået eller forventningene om aktivitet fremover.

<p>Det har hendt at vi ikke har budt på en jobb fordi vi ikke har riktig kompetanse tilgjengelig. Du er avhengig av å ha dyktige folk på rett tid.</p> <p>Bygg og anleggsbedrift fra Troms</p>	<p>De siste årene har vi klart å rekruttere greit med folk. Dette er først og fremst fordi vi har bygd egne boliger til våre ansatte.</p> <p>Matfiskprodusent</p>
<p>Det er vanskelig å ansette nye folk her hos oss. Dette skyldes to forhold. Lav arbeidsledighet og en lavtlønnsbransje som er lite konkurransedyktig på lønn.</p> <p>Trevareindustribedrift</p>	<p>Fagarbeidere er problemet innenfor aquanæringen. Vi forsøker å løse dette gjennom å øke kompetansen på eksisterende arbeidsstokk</p> <p>Lakseprodusent</p>
<p>Det er svært vanskelig å få tak i faglært arbeidskraft.</p> <p>Næringsmiddelprodusent i Troms</p>	<p>Vi opplever at det er svært vanskelig å få tak i arbeidskraft generelt i vår region.</p> <p>Varehandelsbedrift i Finnmark</p>
<p>Våre handelsvarer er nært knyttet til oppdrettsnæringen og vi forventer å øke bemanningen med 8–9 personer. Jeg er likevel usikker på om vi klarer å rekruttere såpass.</p> <p>Varehandelsbedrift i Nordland</p>	<p>Digitalisering og automatisering gir økt etterspørsel i vår bransje, men vi har lite folk med rett kompetanse. Vi må importere arbeidskraft fordi vi har få IT ingeniører i Nord Norge</p> <p>Tjenesteyter i Nordland</p>

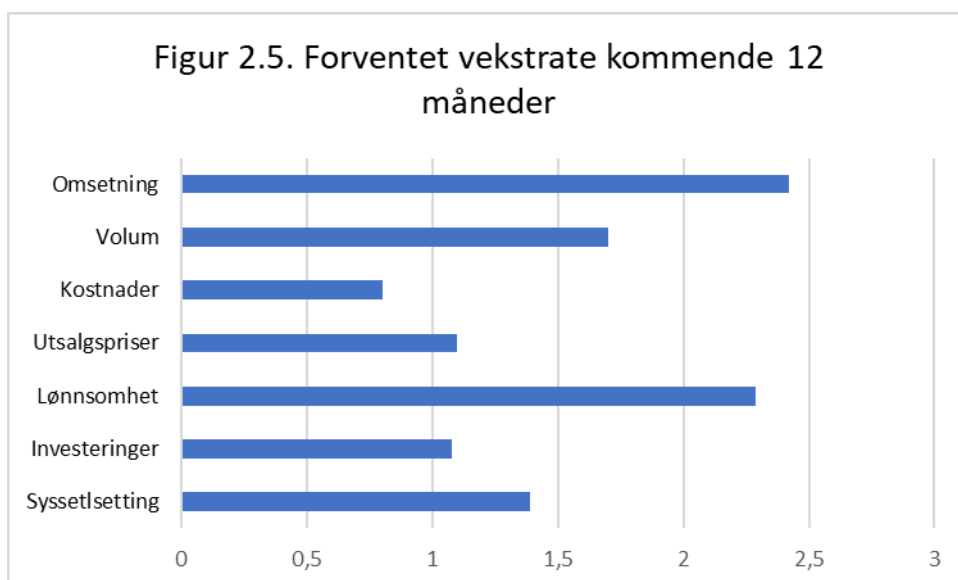
2.5. Oppsummering

Bedriftsbarometeret måler bedriftenes forventninger innenfor seks ulike parametere. Dette er omsetning, volum, kostnader, utsalgspris, lønnsomhet, investeringsnivå og sysselsetting. I diagrammet under presenteres konklusjonene for de ulike parametrene.

Bedriftene tegner et moderat positivt bilde av aktiviteten de kommende 12 månedene. I sum venter bedriftene en omsetningsvekst på omkring 2,4 prosent. Omsetningsveksten er sammensatt av en volumvekst på omkring 1,7 prosent og en moderat prisvekst på omkring 1,1 prosent. Kostnadsveksten ventes å bli mindre enn prisveksten for egne varer og konklusjonen er en forventning om bedre marginene. I sum melder bedriftene en forventet lønnsomhetsvekst på omkring 2,3 prosent det kommende året.

I sum anslår barometeret en vekst i investeringene på omkring 1 prosent de kommende 12 månedene. Investeringer bidrar til regional vekst på flere måter, både gjennom sin faktiske gjennomføring som tilfører oppdrag og arbeidsplasser, og gjennom fremtidig driftsgevinst. På forespørsel svarer bedriftene at de forventer at omkring 63 prosent av hver investert krone tilfaller øvrig næringsliv i regionen.

Til slutt antar virksomhetene at den ventede volumveksten blir imøtegått med en sysselsettingsvekst på 1,4 prosent de kommende 12 månedene. Bedriftene venter i noen grad at en slik vekst kan problematisk fordi tilgangen til arbeidskraft oppleves som utfordrende. Deler av denne utfordringen løses gjennom import av arbeidskraft.

3. Barometer for offentlig sektor

Denne rundens barometer for offentlig sektor er basert på 47 datapunkter, hvorav 11 punkter fremkommer fra strukturerte intervju med virksomhetsledere og 36 punkter er fremskaffet via surveydata. Gjennom triangulering survey- og intervjudata er virksomhetsledernes forventninger om utvikling i sektoren og landsdelen kartlagt og analysert. Barometerverdiene som uttrykkes i tallverdier er basert på surveydata, mens tolkninger av intervjudata er benyttet for å understøtte og utdype analysene. Datamaterialet ble samlet inn i perioden mars–mai 2019.

Alle data er kodet med middelveidien for sin kategori. Presentasjonen av resultatene er basert på de kvantitative dataene mens tolkning og mulige utdypende forklaringer på tallverdier i størst grad bygger på de kvalitative intervjuene.

Utsagnene som er gjengitt under hvert delemne baserer seg på notater fra intervjuene. Notatene ble tatt underveis i intervjuet og renskrevet umiddelbart etterpå. Utsagnene er likevel ikke å forstå som *direkte* sitater, men gir likevel uttrykk for hovedbudskapet slik det fremkom i intervjuet.¹ Av hensyn til anonymitet er vi varsomme med informasjon om den som er avsender av budskapet.

Som for bedriftsbarometeret oppgis også enkelte barometerverdier i barometeret for offentlig sektor som diffusjonsindekser. For en beskrivelse av framgangsmåten for utregningen av diffusjonsindekser vises til beskrivelsen av dette i bedriftsbarometeret (jf. Innledningen side 4).

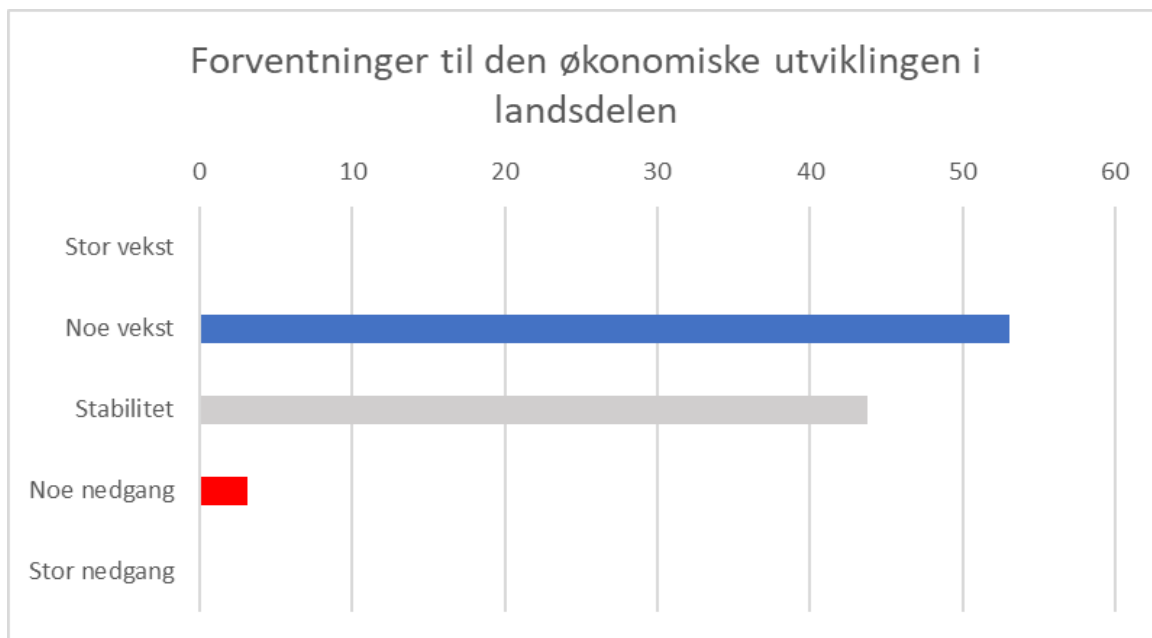
3.1. Ledere i offentlig sektor i nord er optimistiske på landsdelens vegne

Diffusjonsindeks: **75**

Virksomhetene i undersøkelsen svarer gjennomgående at de er optimistiske med tanke på den økonomiske utviklingen i landsdelens fremover. Informantene trekker frem positiv utvikling i næringslivet, spesielt innen fiskeri- og havbruksnæringene og tilknyttet virksomhet, samt turisme, som drivere for den antatte veksten.

¹ Informantenes sitater fra intervjuene er renskrevet, språklig normert og i enkelte tilfeller noe omformulert med tanke på effektiv formidling. Etter vår oppfatning er likevel budskapsinnholdet i utsagnene bevart.

I sum oppgir 53,1 prosent av virksomhetslederne i offentlig sektor at de forventer noe økonomisk vekst i landsdelen fremover, 43,8 prosent forventer stabil utvikling, mens bare 3,1 prosent forventer noe økonomisk nedgang. Respondentene i offentlig sektor er – uavhengig av optimistiske eller pessimistiske forventninger – moderate; ingen av respondentene i vår undersøkelse forventer henholdsvis stor vekst eller nedgang.

Spørsmål:

«Hvilke forventninger har du til den økonomiske utviklingen i landsdelen (Nordland, Troms og Finnmark samlet) de kommende 12 månedene?»

Det er lov å være optimist! Jeg tror på vekst, særlig innenfor sjømatnæringen.

Rådmann (kommune i Troms)

Sjømatnæringen, fiskeri og oppdrett, vil vokse. Fiskeprisene vil holde seg høye.

Rådmann (kommune i Nordland)

Veksten og utviklingen vil fortsette, særlig tilknyttet havbruk og sjømat.

Rådmann (kommune i Troms)

Jeg tror landsdelen har alle muligheter framover, og er optimistisk med tanke på utviklingen. Særlig stort er potensialet innen havbruksnæringen, og enkelte steder også innen kunnskapsbasert virksomhet. Når det gjelder statlige overføringer til kommunene tror jeg imidlertid det blir knappe tider framover.

Rådmann (kommune i Finnmark)

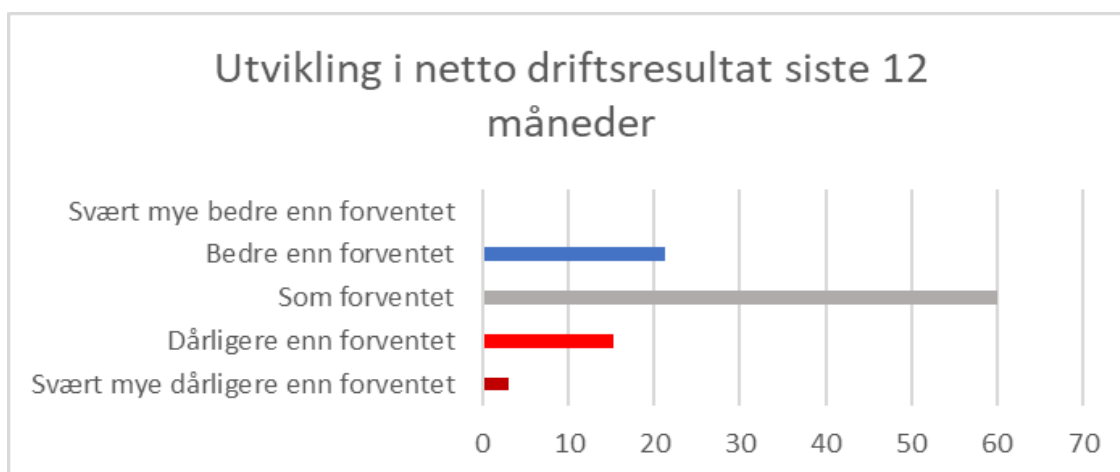
Nordland går godt! Har positive forventninger til utviklingen i dette fylket. Kjenner ikke så godt til situasjonen i Troms og Finnmark.

Rådmann (kommune i Nordland)

3.3 Driftsresultat i offentlige virksomheter siste år omtrent som forventet

Diffusjonsindeks: **51,3**

De offentlige virksomhetene i vår undersøkelse leverte siste år netto driftsresultater som i snitt var marginalt bedre enn egne forventninger. Et nokså stort flertall av virksomhetene i offentlig sektor oppga driftsresultatet å være i tråd med egne forventninger (60,1 prosent), mens de resterende virksomhetene fordelte seg omtrent jevnt under og over sine egne forventningsnivåer. 21,3 prosent av virksomhetslederene oppga at netto driftsresultat siste år var bedre enn forventet, 15,2 prosent oppga at resultatet var dårligere enn forventet, mens kun 3 prosent oppga resultatet å være svært mye dårligere enn forventet.

Spørsmål:

«Hvordan har netto driftsresultat i din virksomhet utviklet seg de siste 12 månedene?»

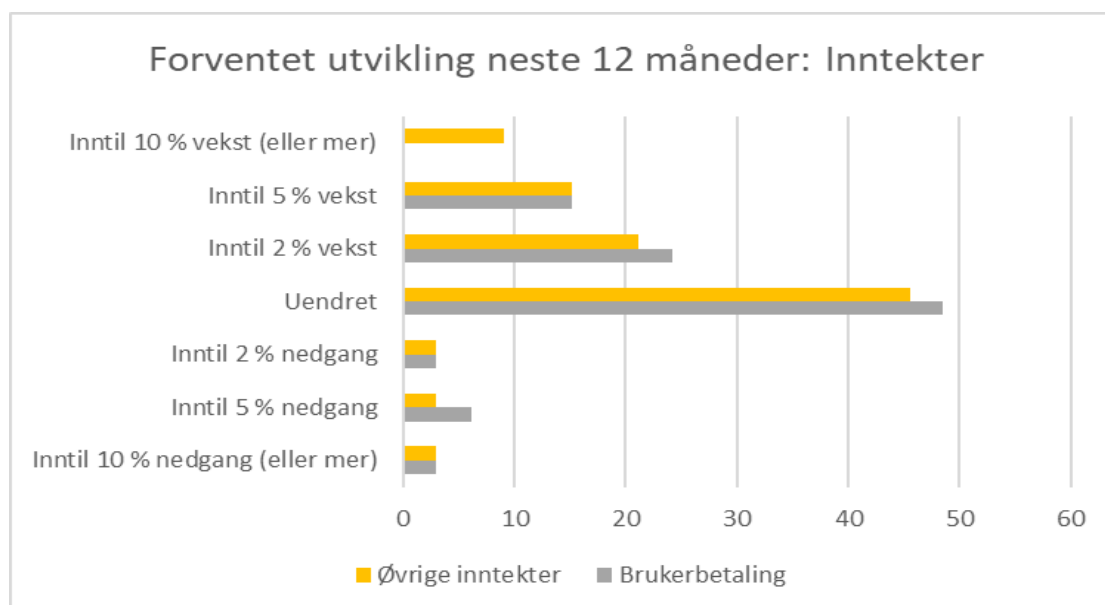
3.4 Forventninger for de kommende 12 måneders utvikling i offentlig sektor i Nord-Norge

3.4.1. Forventet utvikling i inntekter

Forventet vekstanslag (brukerbetaling): **0,30 prosent**

Forventet vekstanslag (øvrige inntekter): **1,06 prosent**

Samlet sett venter de offentlige virksomhetene i undersøkelsen en inntektsvekst på omkring én prosent de kommende 12 månedene. Inntekter fra brukerbetaling er spesifikt forventes å øke med 0,3 prosent.

Spørsmål:

«Hva er dine forventninger for utviklingen i din virksomhet for de kommende 12 månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående 12 månedene) mht. a) brukerbetaling, b) inntekter for øvrig»

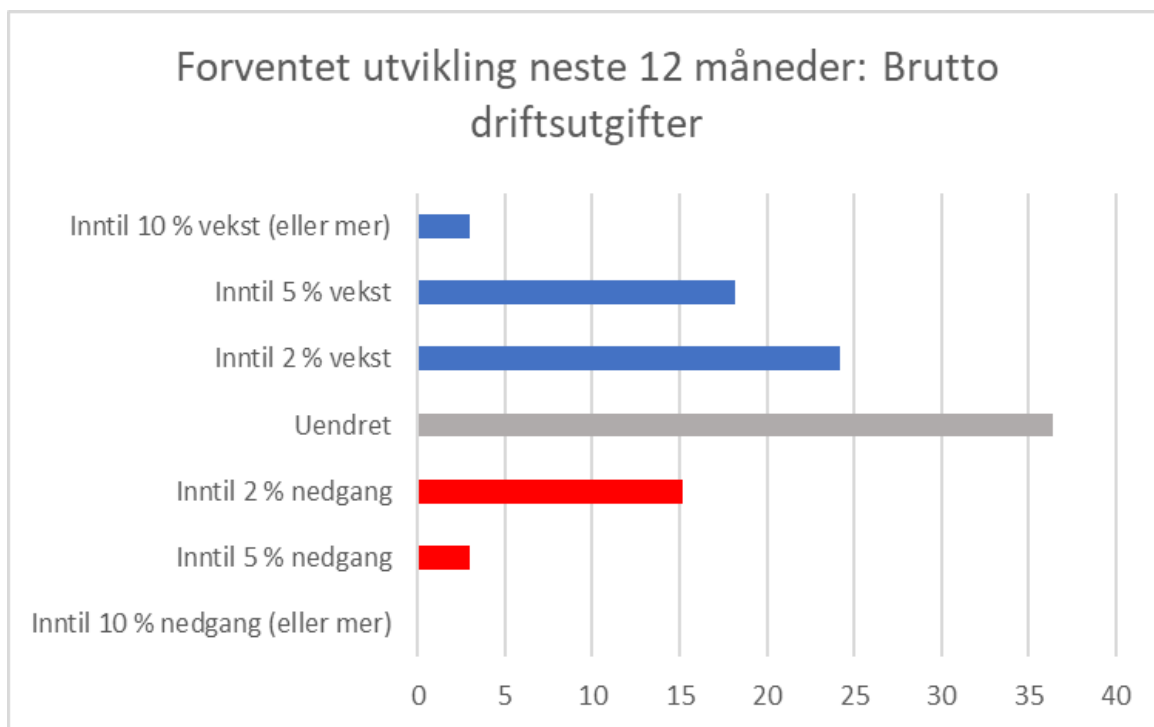
3.4.2. Forventet endring i brutto driftsutgifter

Samlet vekstanslag: **0,85 prosent**

Brutto driftsutgifter betegner en virksomhets utgifter til drift før eventuelle inntekter driften eventuelt genererer er trukket fra. I offentlig sektor vil forventningene til utviklingen av brutto driftsutgifter si noe om forventet endring av kostnadene offentlig sektor har knyttet til tjenesteproduksjon og forvaltningsoppgaver. Typisk vil endringer i driftsutgifter være knyttet til både til lønnsutvikling og prisutvikling når det gjelder energi, varer og tjenester som benyttes i offentlig sektors drift.

I sum forventer virksomhetene i offentlig sektor i vår undersøkelse en moderat økning av kostnadene det kommende året, men at kostnadsøkningen vil være marginalt lavere enn den forventede inntektsøkningen (jf. kap. 3.4.1). I gjennomsnitt forventer virksomhetene en økning i brutto driftsutgifter på 0,85 prosent de kommende 12 månedene. Flertallet av virksomhetene (45,4 prosent) forventer økning i brutto driftsutgifter, hvorav henholdsvis 24,2 prosent tror at økningen vil være på inntil 2 prosent, 18,2 prosent forventer inntil 5 prosent økning, mens 3 prosent av de spurte forventer en kostnadsøkning på inntil 10 prosent eller mer. Til sammen 18,2 prosent av virksomhetslederene forventer lavere

kostnader de neste 12 månedene, hvorav 15,2 prosent forventer inntil 2 prosent reduksjon i brutto driftsutgifter, og 3 prosent inntil 5 prosent.

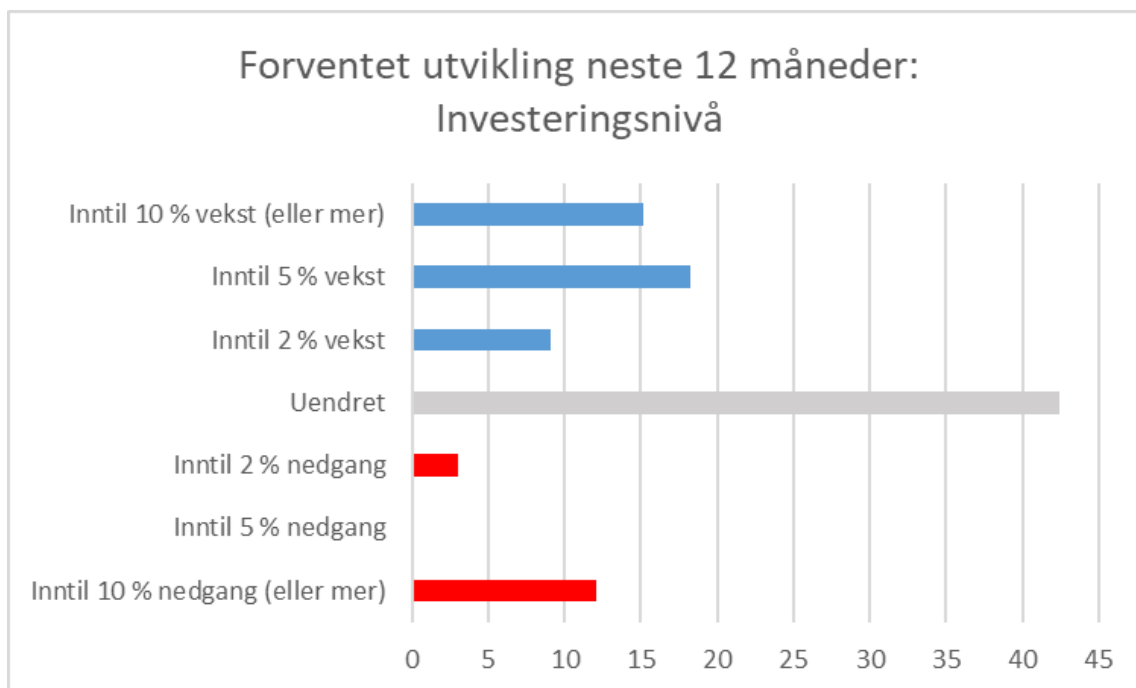
Spørsmål:

«Hva er dine forventninger for utviklingen i din bedrift for de kommende 12 månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående 12 månedene) – brutto driftsutgifter?»

3.4.3 Forventet endring i investeringsnivå

Forventet vekstanslag: **0,82 prosent**

Virksomhetene i offentlig sektor i Nord-Norge oppgir i denne undersøkelsen samlet sett en forventet vekst i investeringer de kommende 12 månedene på 0,82 prosent. I kommunal sektor viser alle informantene vi har snakket med til at en viktig driver bak investeringsvekst er et voldsomt etterslep i vedlikehold av bygg og infrastruktur som har bygget seg opp over tid. Dette utløser behov for renovering og nybygg. Andre drivere er økt behov for infrastruktur og tjenester, som følge av befolkningsvekst og vekst i næringsliv (herunder nevnes spesifikt sjømatproduksjon og turisme).

Spørsmål:

«Hva er dine forventninger for utviklingen i din virksomhet for de kommende 12 månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående 12 månedene) – investeringer»

Vi skal ruste opp en ungdomsskole, bygge et nytt omsorgssenter og en ny ungdomsskole, og sannsynligvis vil vi også bygge en ny cruisehavn. Kommunen har et godt og oppdatert planverk – områder er ferdigregulert. Samtidig går det private næringslivet godt.

Rådmann (kommune i Finnmark)

Drivkreftene (bak økningen i investeringsnivået) er primært ønsker om kvalitativt bedre tjenestenivå, samt økt effektivitet.

Rådmann (kommune i Finnmark)

Kommunen har et voldsomt vedlikeholdsetterslep. I tillegg bygger utviklingen på en vurdering av regionens utvikling; vi tror på vekst, nye arbeidsplasser er på vei!

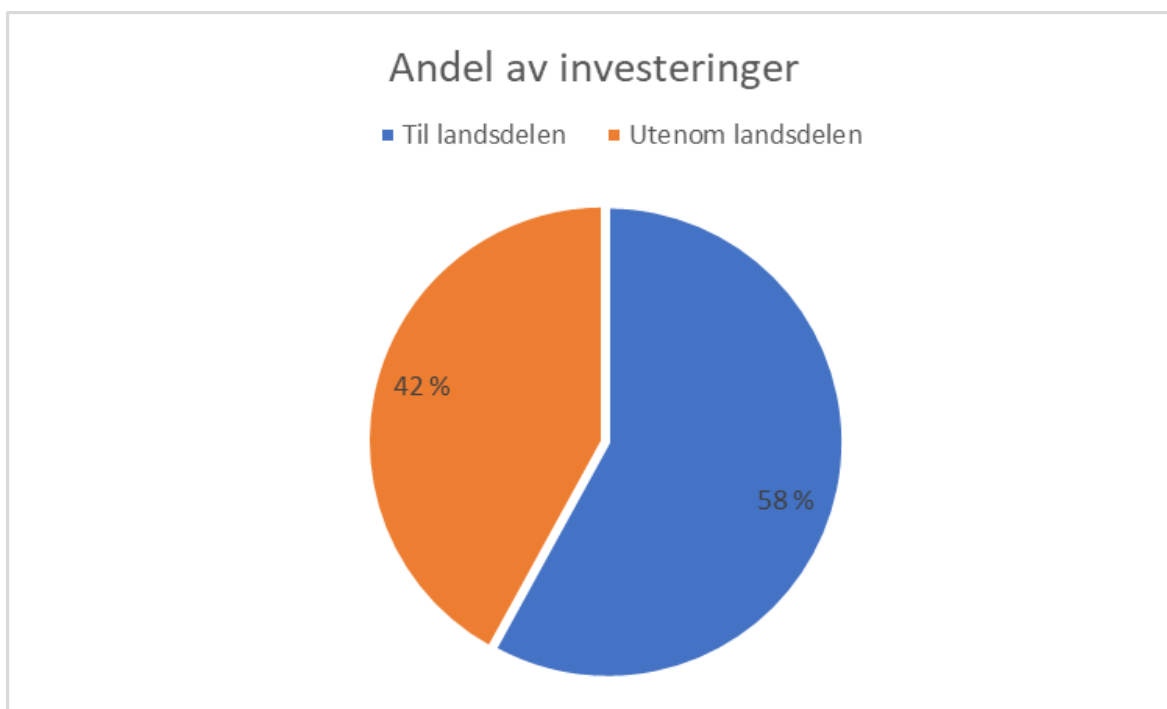
Rådmann (kommune i Nordland)

Drivkreftene (bak økningen i investeringsnivået) er at vi har en formidabel vekst i sjømatnæringen og en positiv befolkningsvekst, selv om denne er for lav.

Rådmann (kommune i Troms)

I sum oppgir de offentlige virksomhetene i undersøkelsen at omkring 58 prosent av det totale investeringsbeløpet blir liggende igjen i landsdelen. Virksomhetene i offentlig sektor er underlagt regelverket om offentlige anskaffelser, noe som innebærer at alle investeringsprosjekter og innkjøp må være gjenstand for konkurranse. Anskaffelser (herunder investeringsprosjekter) over en terskelverdi må i henhold til regelverket lyses ut på anbud i hele EØS-området. Virksomhetene har derfor i begrenset grad mulighet til å ta hensyn til lokalt og regionalt næringsliv når anskaffelser skal foretas. Enkelte av

informantene vi snakket med oppgir at selv om store nasjonale eller internasjonale aktører ofte vinner større anbud, benytter disse ofte lokale underleverandører i stor grad. Slik kommer likevel en del av de større offentlige investeringene indirekte lokalt og regionalt næringsliv til gode.

Spørsmål:

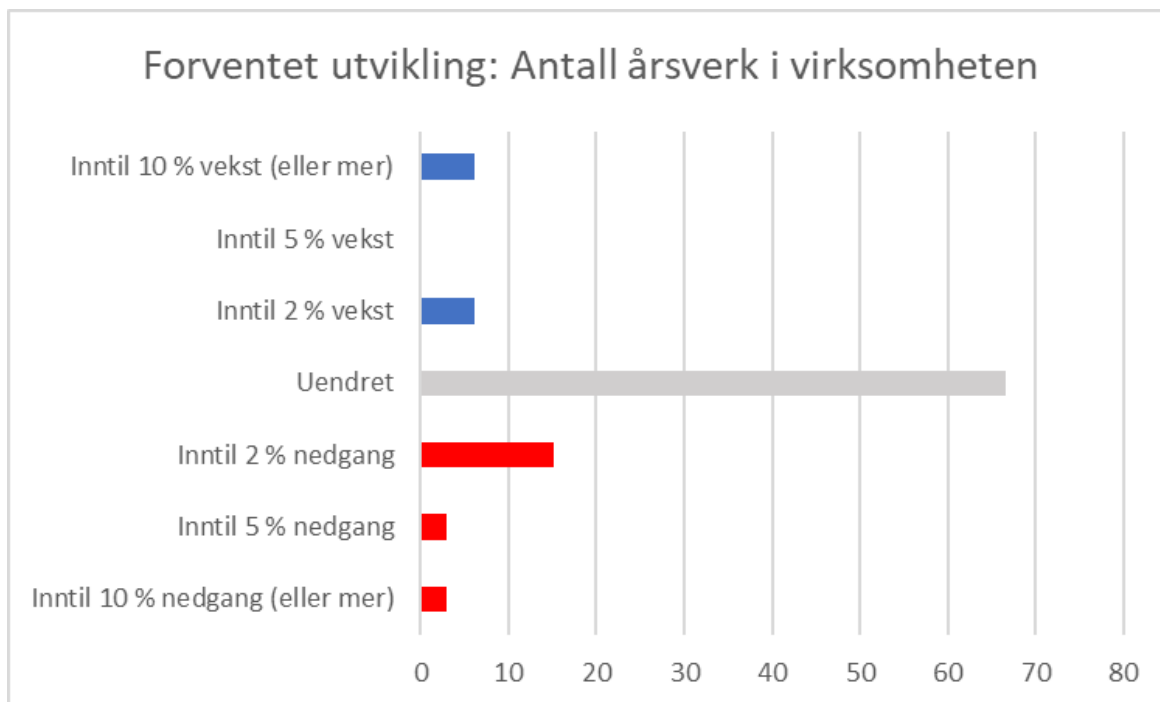
«Hvor stor prosentandel av investerings-beløpet tror du kommer til å tilfalle leverandører fra landsdelen (Nordland, Troms, Finnmark)?»

3.4.7 Sysselsettingen i offentlig sektor kommende 12 måneder: forventninger om stor grad av stabilitet

Forventet vekstanslag: **0,03 prosent**

Virksomhetene i offentlig sektor forventer stabil sysselsetting framover. I sum oppgir virksomhetene at de venter å øke bemanningen med omkring 0,03 prosent de kommende 12 månedene. Et stort flertall av virksomhetene (66,7 prosent) forventer ingen endring i antall årsverk de kommende 12 månedene.

Denne rundens virksomheter i offentlig sektor har til sammen så vidt i underkant av 30 000 årsverk.

Spørsmål:

«Hva er dine forventninger for utviklingen i din virksomhet for de kommende 12 månedene? (vurder utviklingen i forhold til de foregående 12 månedene) – Antall årsverk»

Utfordrende å skaffe kvalifisert arbeidskraft innen enkelte sektorer

Diffusjonsindeks: **56,3**

Et av spørsmålene i undersøkelsen adresserer tilgangen til relevant kompetanse – hvor virksomhetslederne blir spurt hvordan de opplever tilgangen på kvalifisert arbeidskraft. I sum svarer 37,5 prosent av virksomhetslederne at dette oppleves som «lett», og samme andel oppgir at tilgangen på arbeidskraft er «hverken vanskelig eller lett». 25 prosent av respondentene i offentlig sektor oppgir at det er «vanskelig» å skaffe kvalifisert arbeidskraft. Intervjuene bidrar til å kaste mer lys over tallene. Offentlige virksomheter, herunder i særdeleshet kommunene, driver en svært mangfoldig virksomhet. De dekker mange og svært ulike ulikartede sektor- og fagområder, og de har dermed behov for personale med utdanning innfor ulike fagområder, eksempelvis pedagogikk, helsefag, ingeniørfag eller jus. Alle informantene vi har snakket med oppgir at tilgangen på kvalifisert arbeidskraft varierer voldsomt ut fra sektor og fagområde. De fleste mener det er utfordrende å skaffe tilstrekkelig antall kvalifiserte arbeidere innenfor helse- og

omsorgssektoren (sykepleiere, helsesøstre og helsefagarbeidere o.l.), grunnskolen og til dels teknisk sektor (ingeniører). Noen av informantene i kommunesektoren kan fortelle at den vanskelige tilgangen på kvalifiserte helsefagarbeidere og lærere går ut over kommunens økonomi, fordi den blir nødt til å leie inn kompetent arbeidskraft dyrt fra vikarbyråer. Kompetansereformen i grunnskolen opplyses også som en faktor som har gjort det mer utfordrende å oppfylle kravene til kompetanse.

I sum oppgir virksomhetene at tilgangen på arbeidskraft ikke oppleves som en stor utfordring, men at det innenfor enkelte sektorer er utfordrende.

Spørsmål: «Hvor vanskelig er det for din bedrift å få tak i kvalifisert arbeidskraft?»

Det er knyttet størst utfordringer til rekruttering av sykepleiere og vernepleiere.

Rådmann (kommune i Finnmark)

Tilgangen på kvalifisert arbeidskraft begrenser oss i den forstand at det utløses merkostnader som følge av at vi blir nødt til å leie inn arbeidskraft fra vikarbyråer.

Rådmann (kommune i Nordland)

Først og fremst gjelder det helsepersonale – sykepleiere og helsefagarbeidere. Det er også iblant utfordrende å rekruttere kompetente lærere. Dessuten gjør kravene i kompetansereformen at vi bruker ressurser på etterutdanning av lærere.

Rådmann (kommune i Nordland)

4. Metode og datagrunnlag

Bedriftsbarometeret består av to ulike datasett.

Det ene datasettet er en **survey** som ble sendt til 3149 unike e-postadresser. Vi fikk totalt 488 mail i retur fordi e-postadressen ikke var gyldig. Antall som mottok undersøkelsen var derfor 2.661 unike brukere. Totalt mottok vi svar fra 311 respondenter noe som gir en svarandel på 11,8 prosent.

En test av utvalgsskjevhet viser at utvalget ikke avviker vesentlig fra universet av e-postadresser. Størst avvik finner vi den geografiske fordelingen hvor bedrifter i Nordland er underrepresentert med omkring 5.3 prosentpoeng. Tilsvarende er de to øvrige fylkene forsiktig over-representert. Øvrige beregninger (om næringstilknytning og bedriftsstørrelse) viser et avvik mellom 0 og 2,5 prosentpoeng. Vi har følgelig ikke korrigert tallmaterialet for skjevhet.

Surveyen er sendt til bedrifter i Nordland, Troms og Finnmark som har oppgitt e-postadressen til Brønnøysundregistrene og som har mer enn 2 ansatte og mere enn 500.000 i omsetning. Bedrifter innenfor jordbruk og skogbruk er ikke tatt med.

Ut fra NACE kode ble bedriftene i universet sortert under bransjene Fiske, fangst og akvakultur (i det følgende omtalt som Fiskeri) , Industri, Bygg og Anlegg, Varehandel og Tjenesteyting. Fordelingen ble gjort manuelt etter bransjebetegnelse.

Det andre datasettet er **intervjuene** i forventningsbarometeret. Disse har blitt foretatt på telefonen. Informantene er valgt spesielt med tanke på at disse skal ha betydning for sin bransje. Ringelisten inneholder derfor kun de aller største bedriftene i sine bransjer. Totalt bestod ringelisten av 259 bedrifter. Vi har i denne runden intervjuet 40 respondenter fra hhv fiskeri, industri, bygg og anlegg, varehandel og tjenesteyting. Informantene ble tilfeldig utvalgt fra denne listen, men i gruppen fiskeri er flertallet av informantene aktører innenfor akvakultur. Intervjuene fulgte malen fra surveydataene og ble gjennomført som et strukturert intervju hvor intervjueren skrev notater underveis i samtalen. Samtalelengden varierer mellom 15 minutter og 40 minutter. Intervjuenes formål var å få tak i informantens vurderinger knyttet til de ulike temaene og å kaste lys over forhold som vil ha betydning for tolkningen av dataene og få utdypende vurderinger. Det ble derfor stilt oppfølgingsspørsmål der sammenhenger var uklare og flere ganger ble resultatet interessante samtaler omkring bedriftsinterne- eller bransjerelaterte forhold.

Vi har lovet alle informantene anonymitet, men gjengir utsagn som kan kaste lys over prognoser og forventet utvikling. Vi har derfor gjengitt utsagn fra informantene og samtidig lagt vekt på å anonymisere utsagn så mye som mulig. Da informasjonen som ble

gitt i undersøkelsen er sensitive, ble det ikke tatt opptak av samtalene. Etter at intervjuet var over ble det laget et fylldig referat fra samtalen.

De intervjusitatene som presenteres er ikke enkeltstående anekdoter, men uttrykker vurderinger og synspunkter som deles av mange informanter.

Beregning av barometerverdier.

Barometerverdiene er oppgitt enten som diffusjonsindekstall eller som direkte vekstanslag. Diffusjonsindeksen fremkommer som beskrevet side 7. Vekstanslaget fremkommer ved at middelverdien i hver kategori er multiplisert med antall som har krysset av for denne respektive kategorien. Kategorisummene har så blitt summert og delt på antall respondenter. Til sist har tallet fra kvalitativ og kvantitativ undersøkelse blitt vektet like mye slik at verdien blir et kompromiss mellom de to anslagene. NORCE mener at en slik triangulering av kvalitative og kvantitative data er verdifull og hensiktsmessig og at dette øker treffsikkerheten i anslagene.

Kvalitative utsagn

Vi har valgt å ta med utsagn fra intervjuobjektene i undersøkelsen. Hensikten med utsagnene er at disse skal kaste lys over forhold som er av verdi for det aktuelle spørsmålet. Som vi vil se er svarene ikke alltid i overensstemmelse med verdianslaget, og dette skyldes selvfølgelig at verdianslaget representerer en gjennomsnittsverdi. Av hensyn til informantens anonymitet har vi valgt å maksimere anonymitetsgraden i utsagnene.

Grunnleggende for undersøkelsen er at antagelser om fremtiden er usikre. Det innebærer at slike målinger i utgangspunktet hviler på usikkert grunnlag. Det å spå om fremtiden er i utgangspunktet en vanskelig sak om vi skal tro Storm P. Det lengste man derfor kan komme med en solid metode er at man kan måle noe usikkert med relativt stor sikkerhet.

5. Spesialtema 1 – Bærekraft

Undersøkelsen har to spesialtema; 1) *Bærekraft og miljø* og 2) *Brexit*. Tema 1, bærekraft og miljø representerer en tung samfunnsmessig trend som får stadig økende oppmerksomhet og som ser ut til å få stadig sterkere innflytelse på handlingsvalg – i alle fall ut fra det som sies og skrives i media. Men hvordan vurderes dette teamet av næringslivsaktørene?

Det andre temaet, brexit, har også hatt stort fokus, det er ett i en forstand avgrenset tema, men som kan ha store og langsiktige virkninger. I hvilken grad bekymrer nordnorske næringslivsledere seg for konsekvensene av brexit?

Spesialtemaene presenteres i en noe mer essayistisk form enn forventningsbarometeret.

5.1 Bærekraft gir konkurransekraft.

FN ga i 2015 sin tilslutning til *Agenda 2030 for Bærekraftig utvikling* og de 17 bærekraftmålene. I etterkant av FNs klimatoppmøte i Paris, november 2015, ble det oppnådd enighet om å signere en global klimaavtale. Avtalen ble signert av 195 land og trådte i kraft trådet i kraft 4. november 2016.

Avtalen har skapt effekter for næringslivet. Barometer Nord viser at bærekraft nå er strategisk viktig for alle bransjer. Informantene påpeker at kunder etterspør bærekraftige løsninger i langt større grad enn tidligere. Bærekraft gir konkurransekraft. Bedriftene mener dette skiftet kom for 2–3 år siden – det vil si etter Parismøtet.

Barometer Nord har undersøkt nordnorske bedrifters vurderinger av bærekraft og miljø gjennom intervjuer og survey (spørreundersøkelse). Begge deler viser tydelig det samme bildet – bærekraft og miljø har stor og til dels svært stor betydning for deres strategiske handlingsvalg.

5.2 Spørsmål og svar

I det følgende presenteres data både fra intervjuundersøkelsen og fra surveyen. Spørsmålsstillingen var noe ulik, men gir data om bedriftenes holdninger til bærekraft og miljø. I intervjuene har bedriftene anledning til å utdype og begrunne svaret. I surveyen er spørsmålene noe mer presiserende.

Alle de intervjuede bedriftene fikk følgende spørsmål om temaet bærekraft:

Hvilken betydning har et bærekraftig miljø for virksomhetenes strategiske valg fremover?

Det ble også gitt følgende presisering i tilknytning til spørsmålet:

Med bærekraft menes her «utvikling som imøtekommer behovene til dagens generasjon uten å redusere mulighetene for kommende generasjoner til å dekke sine behov»

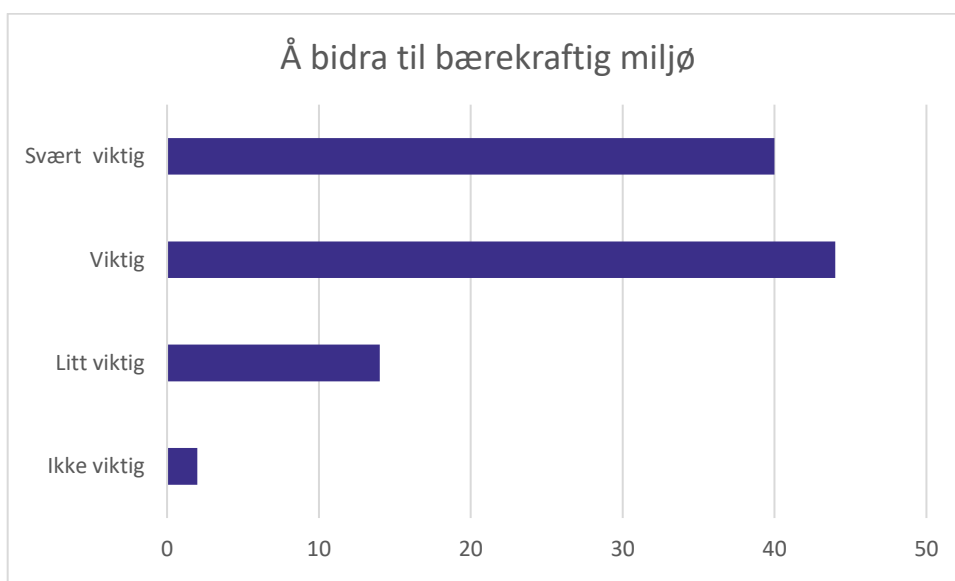
Det var følgende fire svaralternativer som informanten tok stilling til (antall svar i hver kategori er uthevet):

Ingen betydning	Litt betydning	Stor betydning	Svært stor
2	16	13	9

Antall informanter: N = 40

I surveyen fikk informantene de samme svarmuligheten som ovenfor, og forholdet til bærekraft ble undersøkt ved hjelp av følgende spørsmål:

Hvor viktig er det for din bedrift å bidra til et bærekraftig miljø?

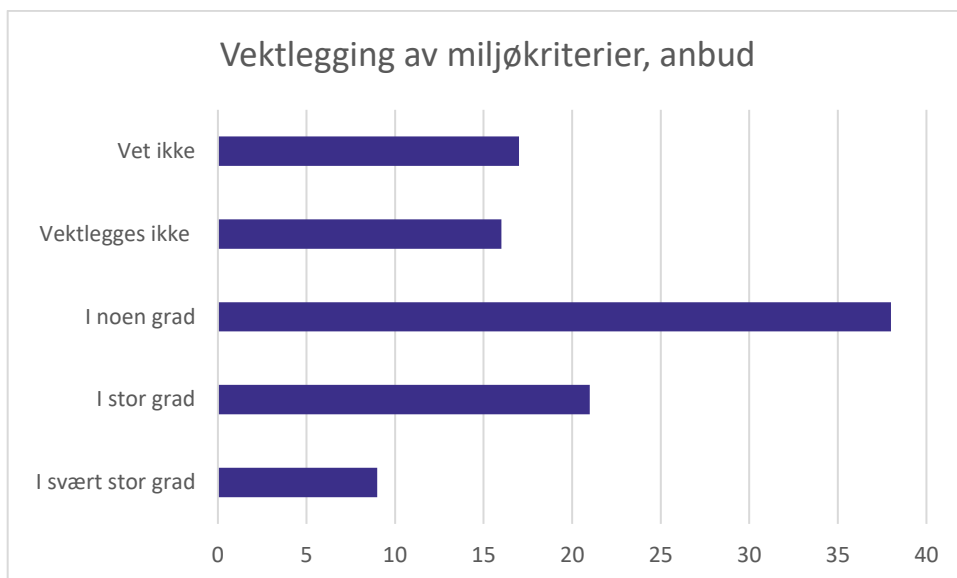

Antall svar: N = 275 Svarfordeling er i prosent.

Hele 88 prosent av informantene mener det er viktig eller svært viktig å bidra til et bærekraftig miljø når de gjør sine strategiske valg. En indikasjon på i hvor stor grad strategi omsettes til praksis kan til en viss grad indikeres gjennom innkjøps- og anbudspraksis. Dette undersøkes gjennom følgende spørsmål:

I hvilken grad vektlegges miljøkriterier i forbindelse med inngåelse av a) anbudskontrakter og b) innkjøpsavtaler

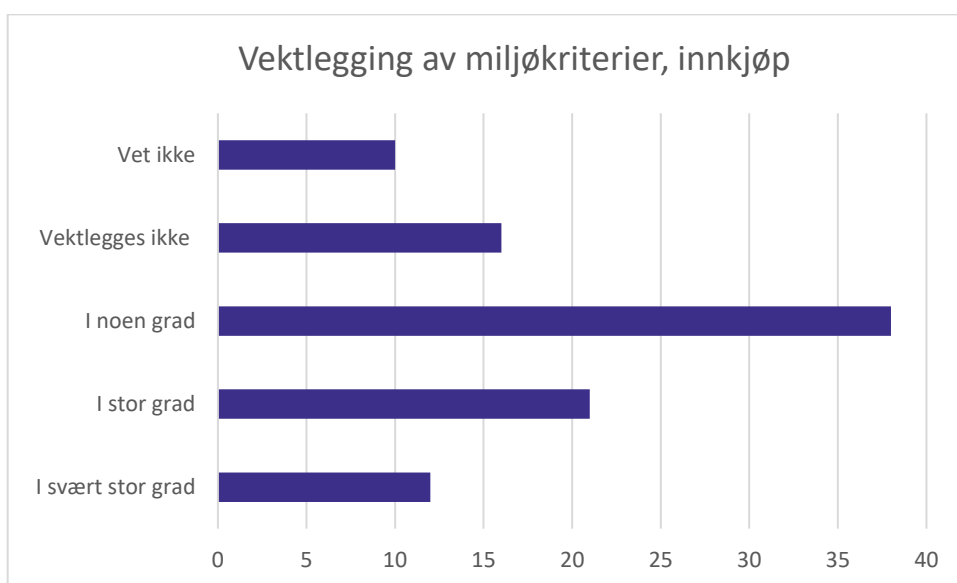
a) Vektlegging av miljøkriterier ved inngåelse av anbudskontrakter

Antall svar: N = 275 Svarfordeling er oppført i prosent.

Rundt 68 prosent av respondentene vektlegger miljøkriterier i noen eller stor grad når de inngår anbudskontrakter.

b) Vektlegging av miljøkriterier ved inngåelse av innkjøpsavtaler:

Antall svar: N = 275 Svarfordeling er oppført i prosent.

Vektlegging av miljøkriterier er en anelse større ved innkjøp enn anbud. Hvis en sammenligner vektlegging av bærekraft og miljø som element i strategiske vurderinger med vektlegging i forhold til innkjøp og anbud, så gis det noe større betydning i

strategiarbeid enn i handling. På den ene siden kan forskjellen vurderes som uttrykk for sprik mellom ord og handling. Alternativt som uttrykk for en langsiktig holdningsendring som skrittvis vil komme til uttrykk gjennom handling.

5.3 Bærekraftig miljø har stor betydning for nordnorske bedrifter sine strategiske valg fremover

Et bærekraftig miljø har stor betydning for bedriftsinformantene sine veivalg fremover. Bedriftene var svært samstemte i vurderingen av dette. Kun 2 av 40 informanter, hhv fra varehandel og tjenesteyting, mente at bærekraftig miljø ikke hadde betydning for deres strategier. Over halvparten av de resterende bedriftene mente at det hadde stor eller svært stor betydning og 16 mente det hadde litt betydning.

Survey dataene støtter dette bildet, hhv 45 prosent og 39 prosent mente at det var hhv viktig og svært viktig å bidra til bærekraftig miljø. Kun 2 prosent av surveyrespondentene mente at det ikke var viktig.

I det følgende presenteres informant- og surveydata bransjevis. Sammenstillingen av svarene fra intervjuene og surveyen viser i all hovedsak et sammenfallende bilde. Vi gjør oppmerksom på at dataene er indikasjoner, men at mulige skjevheter i svarene kan påvirke bildet uforholdsmessig (se for eksempel kommentarer knyttet til varehandel).

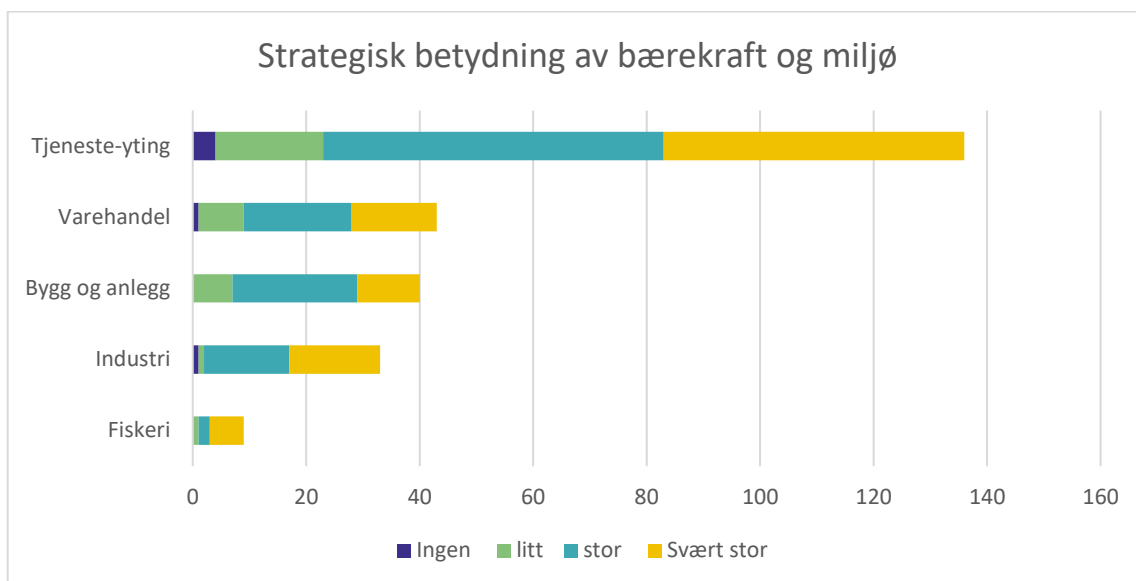
Vi legger inn en del sitater fra intervjuene. Sitatene er valgt ut fordi de på en treffende måte formulerer utsagn som er dekkende for mange av informantenes synspunkter. De valgte sitatene er anonyme (med ett unntak hvor sitering er avtalt).

Viktighet av å bidra til bærekraftig miljø – prosentvis svarfordeling, survey

	Ikke viktig	Litt viktig	Viktig	Svært viktig
Fiskeri	0	10	20	70
Industri	3	3	45	49
Bygg og anlegg	0	18	55	27
Varehandel	2	19	44	35
Tjenesteyting	3	13	44	40

Bransjer på den loddrette akse, prosentvis fordeling vannrett.

Antall surveysvar fordelt på næringsgrupper, hele tall.

Som vi ser tillegges bærekraft og miljø stor betydning i alle næringene, men særlig i fiskeri og industri. Næringene kommenteres enkeltvis i det følgende.

5.3.1 Oppdrett og fiskeri² – «Miljø er ekstremt viktig for OSS»

Bærekraft og miljø er svært viktig for fiskeri og oppdrettsnæringen, 5 av 6 intervjuede bedrifter mente at bærekraftig miljø har **svært stor** strategisk betydning for deres valg fremover. Hensynet til bærekraftig miljø er tungtveiende i bedriftenes strategier og påvirker handlingsvalg. Det er en driver for forskning og utviklingsarbeid, miljøhensyn påvirker produksjonsprosessene, råstoffbehandlingen og hva som vektlegges i kommunikasjonen med omgivelsene. Surveydata og data fra andre studier i regi av Norce bekrefter dette bildet.

Et knippe sitater fra oppdrettsledere indikerer dette:

«Vi jobber mye for å fortelle folk om sunnhet i laks og om miljøhensyn som må tas. Vi er bruker mye penger på folkeopinion. Miljø er ekstremt viktig for oss».

«Bærekraft er usannsynlig viktig for oss. Vi lever av fornybare ressurser.

Oppdrettsnæringen har et litt rufsete rykte, men vi har en filosofi som sier at vi skal kunne gjenta det vi gjør inn i evigheten. Vi må passe på at det vi gjør er bærekraftig og at miljøet på havet og på land ikke forringes».

² Kategorien i NACE er Fiskeri – men i vårt informantutvalg viste det seg av 5 av 6 bedrifter var innenfor oppdrett. I surveydataene er det litt jevnere fordeling mellom fiskeri og oppdrett.

Det investeres i bærekraft; en tredje oppdrettsleder fortalte at «Rent konkret investerer vi mye penger i FOU og i konkrete prosjekter for å bedre miljøet. Vi legger svært stor vekt på dette».

Hensynet til virksomhetens omdømme veier tungt i vurderingen av den strategiske betydningen av bærekraft: «Det finnes få – om noen – næringer som måles så nøye på bærekraft som oppdrettsnæringen. Derfor er det særs viktig at vi tar slike hensyn i produktutvikling og drift».

Et sitat fra Alf Gøran Knutsen, Kvarøy Fiskeoppdrett, er en god illustrasjon på den vektleggingen aktørene i oppdrettsnæringen ga uttrykk for når det gjaldt miljø og bærekraft: «Bærekraft betyr alt. Det er slik at vi eier ikke havområdet vi produserer laks på. Det er allmenningen det tilhører alle. Dersom vi skal få lov å bruke det så må det gjøre ordentlig måte».

Samtidig er det et tankekors at det i offentligheten også fremstilles et bilde av oppdrett som en lite bærekraftig og miljøvennlig næring.

5.3.2 Industri – «Bærekraft har stor betydning for oss»

De intervjuede industrivirksomhetene kommer fra ulike bransjer, men bedriftene fremsto som svært miljøbevisste. Hele 7 av 9 informanter mente at bærekraftig miljø hadde stor eller svært stor betydning for deres strategiske valg. To informanter mente det hadde litt betydning, men ingen informanter mente at bærekraftig miljø var uten betydning for virksomheten. Surveydataene bekrefter også dette bildet av at industrivirksomhetene har fokus på miljø og bærekraft; 95 prosent av respondentene mente at bærekraft og miljø hadde stor eller svært stor betydning.

Bærekraft er en driver for forskning og utvikling også i industrien. Det påvirker investeringsbeslutninger, råvareinnkjøp, produksjonsprosessene og transport. Samtidig er det et komplekst område, bærekraft som er under stadig utvikling – bærekraft i ett ledd av verdikjeden kan være mindre bærekraftig sett fra et annet ledd. Bærekraft er en driver for sirkulær økonomi med fokus på bedre utnyttelse av råvarer og gjenbruk.

Industriinformantene ga uttrykk for ulike utfordringer knyttet til bærekraft og miljø:

«Vi tar valg som ikke nødvendigvis er økonomisk de mest gunstige, men de når likevel opp fordi det er miljøvennlig og bærekraftig. Dette slår inn innenfor området valg av råmateriale og innenfor prosess.»

«Bærekraft har stor betydning for oss. Vi er også med i flere forsknings og utviklingsprosjekter innenfor sirkulær økonomi. Vi forsker på bruk av avfallsstoffer fra industrien som et innsatsmiddel i betongen.»

«Alle investeringer vi gjør nå fremover må kunne vise til en positiv miljøgevinst dersom de skal bli realisert. Vi må redusere CO2 avtrykket vårt og gjøre produksjonen mer miljøvennlig».

«Bærekraft har svært stor betydning for oss. Vi har puttet enorme penger inn i investeringer for å gjøre oss grønnere. Dette gjelder i hele verdikjeden vår. Kundene, som er blant annet de store dagligvarekjedene, stiller store krav til oss om at vi skal være bærekraftige i produksjon og transport. Vi må rapportere til våre kunder på utviklingen innenfor miljøprofilen vår».

Ikke alle virksomhetene har like stort miljøfokus, derfor er offentlige krav og reguleringer en viktig mekanisme for å stimulere til bærekraftige valg. Som det ble pekt på fra noen informanter:

«For oss har dette nok hatt et mindre fokus enn det burde. Vi er i en bransje som er underlagt strenge offentlige krav. Vi har noe fokus på det, f.eks. gjennom offentlige reguleringer som styrer slik at vi ikke kan gjøre hva som helst, men vi er ingen pådriver. Vi burde gjort mer enn vi gjør.»

Industrivirksomhet har lenge vært underlagt miljøkrav. For en del virksomheter er ikke det tilstrekkelig, de strekker miljøarbeidet lengre enn kravene fordi kundene stiller strenge krav og har forventninger om bærekraftighet.

5.3.3 Bygg og anlegg – «Vi prøver å gjøre det bærekraftig» men «vi gjør det vi må men ikke noe mer»

Bygg og anlegg er en type virksomhet som er underlagt noen miljøkrav knyttet til en del av virksomheten, har også et handlingsrom i forhold til miljø. I intervjumaterialet svarte halvparten at miljø og bærekraft var litt viktig for deres strategiske vurderinger og halvparten at det var av stor viktighet. Ingen mente at det ikke var viktig, og ingen mente det hadde stor viktighet. Surveyen viste at 82 prosent av respondentene i denne næringen mente at miljø og bærekraft har stor eller svært stor betydning for deres strategiske valg. Samtidig peker et flertall av informantene på at man kan bli bedre og at man har en del å gå på i forhold til å gjøre miljøriktige valg.

Intervjuene indikerer at bransjen ønsker å arbeide på en miljømessig bærekraftig måte, men at dette begrenses til en viss grad av arbeidets art. Transport og maskinkjøring forurenser, overgang til for eksempel elektrisitet skjer gradvis. Valg av miljøriktige løsninger drives fram dels på grunn av krav fra kundene og dels fra bransjen:

«Mer miljøvennlig drift drives med andre ord frem både av bransjen selv og av byggherrer. Etter hvert så vil det antagelig bli slik at du ikke får oppdrag dersom du ikke er miljøvennlig og kan bevise at du har hensyntatt dette på en god måte. Du må begrense utslipp».

«Vi følger alle regler og leverer på bærekraft fordi vi må. Men – vi kjøper ikke elektriske gravemaskiner ennå for det er for nytt. Konklusjonen er at vi gjør det vi må men ikke noe mer».

«Vår bedrift er snart ferdig ISO sertifisert for miljø og bærekraft. Dette tar vi alvorlig og legger ned tid og ressurser her. Dette er vi for så vidt nødt til dersom vi skal være med i prosjektene og vi må gjøre det for å styrke vår konkurransekraft».

«Vi har ikke hatt så veldig fokus på dette men er interessert i det. Det vil si, vi er opptatt av det men har ikke gjort veldig mye aktivt. Vi ønsker å være med å styrke bærekraften i bransjen gjennom hele livsløpet for bygg. Vi er ikke med hele veien og derfor gir vi råd til andre leverandører som er involvert. Vi gjør også et stykke arbeid selv, men vi må definitivt bli bedre på dette fremover».

5.3.4 Varehandel³ – «Vi gjør fordi vi må, men utover det ingenting»

Det generelle bildet for varehandel er at det indikeres noe større miljøengasjement når en ser på surveydata enn i intervjudata. I intervjuene sier 6 av 8 at miljø er litt viktig, mens surveydata viser at nesten 80 prosent mener det er av stor eller svært stor betydning. En mulig årsak til forskjellen mellom de to datagrunnlagene kan ligge i at det er en viss overrepresentasjon av bilbransjen i dette intervjumaterialet. Det kan derfor være at varehandel under ett har et bedre miljømessig ståsted enn våre intervjudata gir uttrykk for.

Intervjuene gir et bilde av bilbransjen som relativt lite opptatt av bærekraft og miljø, ut over at de er klar over at de selger et produkt med negativt miljøavtrykk. Hvis en ser på surveydata for transport og de øvrige gruppene i varehandel hver for seg, så viser alle tre gruppene omtrent samme tendens, opp mot 80 prosent av respondentene tillegger miljø stor eller svært stor viktighet. Survey data kan indikere en noe høyere miljøoppmerksomhet varehandel enn det som kommer til uttrykk gjennom intervjuene.

Mange av informantene i varehandel synes å ha et relativt distansert forhold til miljø og bærekraft (med forbehold om at en bransje er overrepresentert i materialet). Det er også en næring sammensatt av ulike bransjer som har ulike miljømessige forutsetninger og omfattes av ulike miljøkrav.

³ Inkludert transport

«Tenker at miljø og miljøhensyn blir viktigere og viktigere. Nei, vi gjør ingenting konkret for å redusere vårt avtrykk på miljøet og vi har ingen konkrete tanker omkring hvordan vi bidrar til dette. Men vi registrerer at det er viktig å ta hensyn til dette».

«Bedriften har vel egentlig ingen konkret strategi for bærekraft, men man trekkes dit likevel. Det kommer nye restriksjoner og det er en endring i folks holdninger til bærekraft».

«Vi tar vanlige forholdsregler som er lovpålagt i forbindelse med utslipp av spilloljer, kildesortering av ulike avfallsstoffer osv, men vi gjør ingenting utover dette. Vi gjør fordi vi må, men utover det ingenting.»

«Kundene våre er opptatt av dette. Når alt kommer til alt så tenker jeg likevel at dette har marginal betydning i det praktiske arbeidet. Vi selger imidlertid biler som stadig blir mer bensingjerrige og har renere utslipp, sånn sett så bidrar vi jo til det store felles-løftet.»

Inntrykket fra intervjumaterialet er at varehandel fortsatt har en del å gå på når det gjelder miljøbevissthet.

5.3.5 Tjenesteyting – «Kundene er bevisste på miljø og bærekraft»

Tjenesteyting dekker en sammensatt gruppe tjenester med ulikt miljøavtrykk, noe som også avspeiles i intervjumaterialet. Typiske kontortjenester som revisjon og konsulentvirksomhet har lavt miljøavtrykk og merker lite fokus på det fra kunder. Andre tjenester slik som reiseliv og transport har større miljøavtrykk og merker kundefokus på bærekraft og miljø som en konkurransefaktor – kundene etterspør det. I følge informantene er dette kommet særlig sterkt fram de siste 2–3 årene. Denne observasjonen bekreftes av data samlet inn i andre studier gjort av NORCE.

Også innenfor denne næringen indikeres det litt sterkere miljø og bærekrafts fokus i surveydataene, 84 prosent mener at miljø og bærekraft har stor eller svært stor betydning. Blant informantene er det 6 av 11 som mener dette. En årsak kan være at det er en viss overrepresentasjon i informantmaterialet av virksomheter som har lavt miljøavtrykk. Bedriftene erfarer de må levere på miljøvennlighet og bærekraft, som sitatene viser:

«Kundene er bevisste på miljø og bærekraft – bærekraft er en langsiktig investering. Har hatt fokus på bærekraft et par år».

«Fokus på bærekraft kommet særlig de 2–3 siste årene. Vi ønsker å minske vårt fotavtrykk, men vår virksomhet har ikke så stor miljøbelastning».

Intervjumaterialet viser også at offentlige og innkjøp og anbud kan være en viktig, men utnyttet pådriver for bærekraft og miljø:

«Vi har arbeidet med miljø og bærekraft siden 2008, isosertifiseringer etc.. Vi ser at det har vært viktig for vårt samfunnsansvar, det har vært ei utgift – ikke gitt uttelling i markedet, ingen har etterspurt eller vektlagt miljø! Så det har vært et bomskudd! Endringa nå er at det snakkes mer om det. Anbudene skiller ikke på miljø og da er det ikke reelt. Iso-sertifisering gir ikke poeng, og bærekraft er ikke fokus. Er skuffet over det offentlige i det henseende. Det er bare snakk, ikke realiteter.»

«Setter miljø i sentrum for å kvalifisere oss – et inngangskrav, det offentlige har et dokumentforhold til dette – krever sertifisering, men tillegger det ingen vekt i konkurranser».

Miljøarbeid har også innslag av symbolpolitikk og uhåndterlige dilemmaer:

«Vi gjør tilpasninger, men for å være ærlig så er det mye symbolpolitikk i dette. Vi vet at bærekraft selger og hotellbransjen har i mange år hatt tiltak for å redusere sitt fotavtrykk. Eksempler på dette er håndklær på gulvet for å spare vask og derved mindre forbruk av kraft og mindre utslipp. Dette er likevel bagateller. Vi er en bransje som lever av at folk forflytter seg fra en geografi til en annen. Fly og bil er dominerende reisemåter og dette har stor miljøpåvirkning. Dersom ingen reiser så har vi ingen bransje!».

For å avrunde, den sistnevnte informantens utsagn peker på det store dilemmaet knyttet til bærekraft og miljø; det at å ta dette på alvor vil kunne kreve en total omlegging av

5.3.6 Offentlig sektor er opptatt av bærekraftig miljø

Virksomhetslederne i undersøkelsen er spurt om viktigheten av at virksomheten bidrar til et bærekraftig miljø. I sum indikerer denne undersøkelsen at virksomhetslederne i offentlig sektor i Nord-Norge i betydelig grad er opptatt av dette. Et flertall (56, 3 prosent) har oppgitt at det er «viktig» at virksomheten bidrar til et bærekraftig miljø, 37,5 prosent at det er «svært viktig», og 6,3 prosent har oppgitt at det er «litt viktig». Ingen av respondentene valgte svaralternativet «ikke viktig».

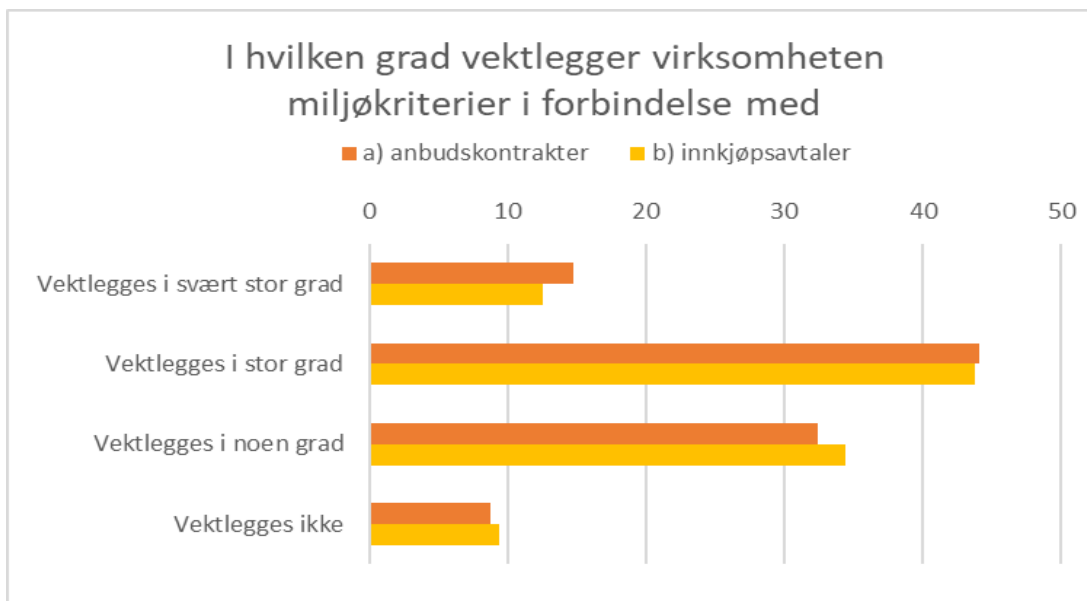
Spørsmål:

«Hvor viktig er det for din virksomhet å bidra til et bærekraftig miljø?»

Miljøkriterier vektlegges ved innkjøp og anbudskontrakter

I undersøkelsen vår adresserer vi også hvorvidt – og eventuelt i hvilken grad – miljøengasjementet i offentlig sektor får konsekvenser i praktisk handling. I surveyen har vi spurt respondentene om i hvilken grad virksomheten legger vekt (også) på miljøkriterier når anbuds- og innkjøpskontrakter inngås. Resultatene indikerer at virksomhetene vektlegger slike kriterier. Når det gjelder anbudskontrakter oppgir hele 58,8 prosent av virksomhetslederne at miljøkriterier vektlegges enten «i stor grad» eller «i svært stor grad». Når det gjelder innkjøp er tilsvarende tall 56,3 prosent. Gjennom intervjuene har vi også fått innblikk i andre miljøtiltak som er satt i verk i praksis. Eksempler på slike er mer energieffektive bygg, kommuner som bytter ut bilparken med hybrid- eller fullelektriske biler. Flere av kommunene opplyser at de enten har implementert, eller er i ferd med å implementere, bærekraftsmål i alle delene av kommunens planverk.

I sum oppgir virksomhetene at bærekraftig miljø er noe de er opptatt av, og svarene indikerer videre at dette er noe som får konsekvenser i praksis handling. Samtidig er det interessant å merke seg at flere av bedriftsinformantene i vår studie mener å oppleve det motsatte; at offentlig sektors miljøengasjement primært er på pratetadiet mer enn i praktisk handling – at pris trumfer andre hensyn.

Spørsmål: «I hvilken grad vektlegges miljøkriterier i forbindelse med virksomhetens inngåelse av a) anbudskontrakter, og b) innkjøpsavtaler?»

Vi legger inn bærekraftsmål i alle kommuneplaner, turismesatsinger og når ny infrastruktur skal planlegges. Alle anskaffelser legger til grunn miljøkriterier.
Rådmann (kommune i Nordland)

Vi har ikke konkrete tiltak, men vi har generelle retningslinjer. Men kommunen har vært pådriver for ulike tiltak, for eksempel søppelforbrenningsanlegg.
Rådmann (kommune i Troms)

Vi har satt i verk flere ulike konkrete tiltak, blant annet byttes bilparken ut med hybrid- og fullelektriske biler, det byttes til mer energieffektive lysarmaturer i kommunens bygg, fyrkjelene erstattes med elektrisk oppvarming, og det kildesorteres i offentlige bygg. Videre legges miljøkriterier vekt på i forbindelse med anbud. Det siste er et krav for å oppnå «grønn rente».
Rådmann (kommune i Finnmark)

6. Spesialtema 2 – Brexit

Brexit – Storbritannias mulige utgang fra EU våren 2019 – er et tema som har vært omfattet med mye oppmerksomhet i media – og hovedbudskapet har vært en sterk bekymring for hvordan en eventuell brexit vil ramme næringslivet.

Barometer Nord har undersøkt nordnorske bedrifters vurderinger av betydningen av brexit gjennom intervjuer og survey (spørreundersøkelse). Begge deler viser tydelig det samme bildet – de aller, aller fleste bedrifter mener at brexit har ingen betydning for deres strategiske valg. Både intervjuene og surveyen ble gjennomført i en tidsperiode hvor brexit var mye omtalt i media.

6.1 Spørsmål og svar

I det følgende presenteres data både fra intervjuundersøkelsen og fra surveyen. Spørsmålsstillingen var noe ulik, men gir data om bedriftenes vurderinger av brexit. I intervjuene har bedriftene anledning til å utdype og begrunne svaret. I surveyen er spørsmålene noe mer presiserende.

Alle de intervjuede bedriftene fikk følgende spørsmål om temaet brexit:

Hvilken betydning har brexit virksomhetenes strategiske valg fremover?

Det ble også gitt følgende presisering i tilknytning til spørsmålet:

Vi forutsetter her at det blir en brexit basert på det foreliggende tilbudet fra EU.

Det var følgende fire svaralternativer som informanten tok stilling til. Antall svar oppgitt som tall):

Ingen betydning	Litt betydning	Stor betydning	Svært stor
36	0	1	1

Antall svar: N=38 (To informanter ble ikke spurt om brexit)

Samme spørsmål ble stilt i surveyen.

Ingen betydning	Noe betydning	Stor betydning	Svært stor	Vet ikke
-----------------	---------------	----------------	------------	----------

61 prosent

15 prosent

3 prosent

1 prosent

20 prosent

Antall svar: N= 274 Svarene angis i prosent.

6.2 Brexit – Relativt uviktig for de fleste

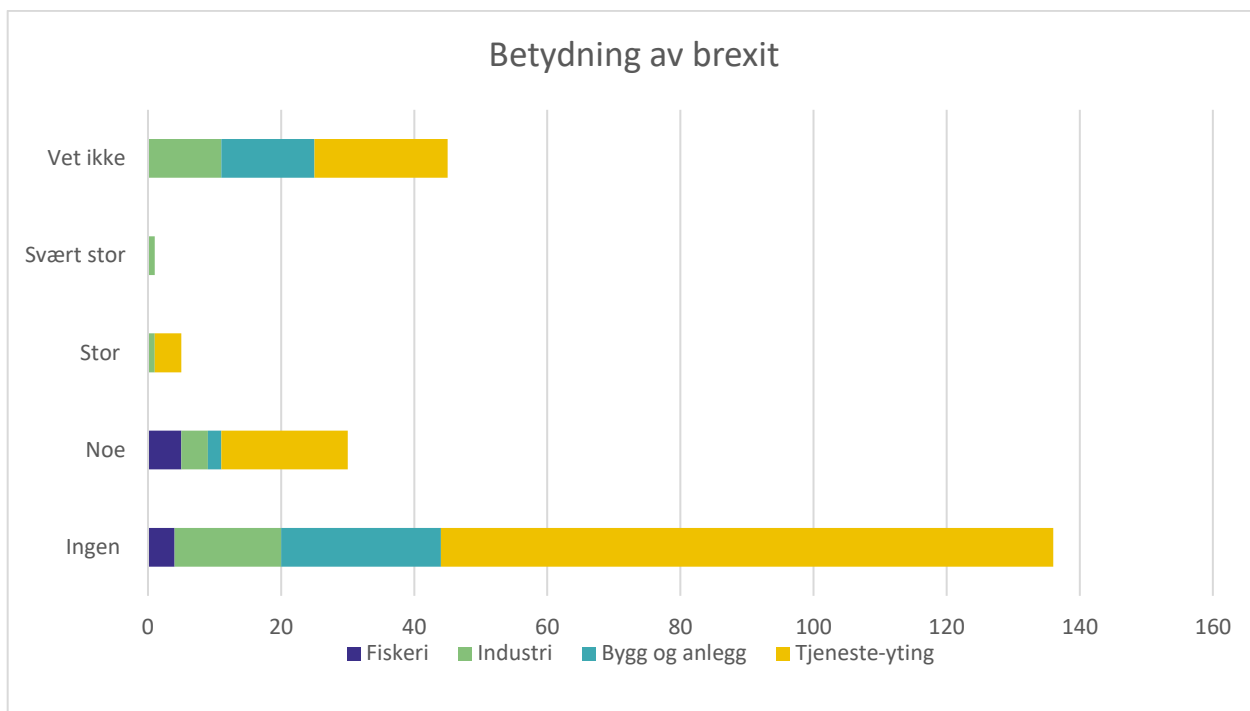
Ut fra den store bekymring som har vært uttrykt i media, bekymring for mulige konsekvenser for næringsvirksomhet, viser vår undersøkelse noe overraskende resultater. Med unntak av to bedrifter, ble altså brexit vurdert som betydningsløs i alle bransjer ifølge intervjumaterialet. De to som mente at brexit hadde hhv stor og svært stor betydning, var virksomheter som hadde Storbritannia som sitt viktigste eksportmarked, tilhørte hhv oppdrett og mineralnæringen.

Informantene gir uttrykk for at enten er deres virksomhet lite berørt av internasjonale svingninger. De fleste forventer at det etableres bilaterale avtaler og en del peker på at det muligens kan oppstå noe makroøkonomisk turbulens, men at de ikke forventer at dette vil ramme deres virksomhet direkte.

Betydningen av brexit for bedriftens strategiske valg – prosentvis svarfordeling

	Ingen betydning	Litt betydning	Stor betydning	Svært stor betydning	Vet ikke
Fiskeri	45	55	0	0	0
Industri	49	12	3	3	33
Bygg og anlegg	60	5	0	0	35
Varehandel	56	26	2	2	14
Tjenesteyting	68	14	3	0	15

Betydning av brexit – svar i tall fordelt på næringer.

Antall svar: N = 274

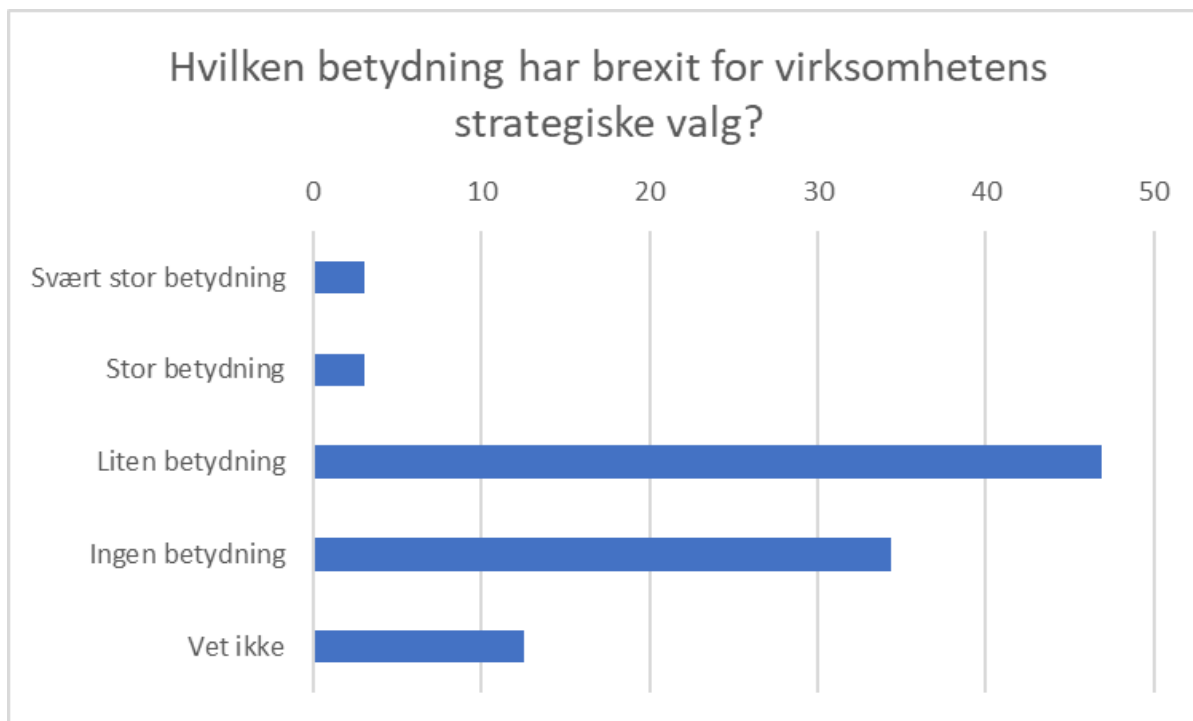
Hvis vi går nærmere inn i surveydataene, modifiseres bildet fra intervjuene noe. I surveyen er det 61 prosent av respondentene som mener at brexit er uten betydning, 15 prosent mener det har noe betydning mens 20 prosent vet ikke. I det følgende presenteres den bransjevise fordelingen av survey svarene og deretter kommenteres resultatene.

Med forbehold om at det er relativt få svar i denne kategorien, så kan det se ut til at hvitfisknæringen er en aning mer bekymret for effektene av brexit enn oppdrettsvirksomhetene. En gjennomgang av industridata viser at de to som uttrykte hhv stor og svært stor bekymring var relatert til hvitfisknæringen. Industrivirksomheter som uttrykker noe bekymring, har deler av markedet internasjonalt. Når det gjelder bygg og anlegg, er det et flertall av virksomhetene som ikke forventer konsekvenser og knapt 1/3 som ikke vet. Svarfordelingen kan antakelig avspeile både det at en stor del av bygg og anlegg opererer i det regionale markedet, og at det er en del relativt små virksomheter i materialet. Når det gjelder data fra varehandel, viser de at virksomheter innenfor fisk og sjømat har noe bekymring for konsekvenser av brexit. For øvrig er det ikke spesielle bransjer som utmerker seg innenfor varehandel. Svarene i gruppen *noe betydning* er spredt over hele næringen.

Hel avslutningsvis kan det nevnes at surveymaterialet sett under ett viser at et flertall av de virksomhetene som forventer store eller svært store konsekvenser av brexit, også forventer dårligere resultat generelt i sin virksomhet.

6.3 Brexit – Oppleveres i liten grad som relevant for offentlig sektor

Virksomhetslederne i undersøkelsen er også spurt om hvorvidt de tror Storbritannias utmelding av EU (heretter: *brexit*) vil få betydning for virksomhetens strategiske valg framover. I sum indikerer denne undersøkelsen at virksomhetslederne i offentlig sektor i Nord-Norge ikke tror brexit vil få særlig betydning for deres virksomhets strategiske valg. Hele 81,3 prosent av de spurte i surveyen har oppgitt at brexit enten har «liten» eller «ingen» betydning for virksomhetens strategiske valg. Kun 6,2 prosent av respondentene oppgir brexits betydning som enten «stor» eller «svært stor». 12,5 prosent har svart «vet ikke» på dette spørsmålet. Heller ikke i intervjuene oppgir virksomhetsledere i offentlig sektor samlet sett at brexit vil få betydning for strategiske valg, med noen få unntak. En rådmann i en oppdrettskommune tror brexit vil kunne ha en positiv effekt på kommunen – forutsatt er at brexit fører til at skotsk laks får dårligere tilgang til markedet i EU, slik at den norske laksen får desto bedre tilgang. En annen virksomhetsleder tror brexit vil kunne få negative konsekvenser, begrunnet med mulig sviktende skatteinntanger som følge av nedgang av sjømateksport til Storbritannia. Ingen av informantene – verken i intervjuene eller i surveyen – har oppgitt at deres virksomhet har igangsatt konkrete tiltak for å imøtekomme eventuelle konsekvenser av brexit.

Spørsmål:

«Hvilken betydning har brexit for virksomhetens strategiske valg?»

NORCE Norwegian Research Centre AS
www.norceresearch.no